

Univerzita Karlova

Husitská teologická fakulta

**Domácí násilí páchané na dětech a jeho vliv ve
školním prostředí**

**Domestic violence against children and its impact
in the school environment**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Procházková

Autor:

Anna Křižanová

Praha 2023

Poděkování vedoucí práce

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce PhDr. Janě Procházkové za čas, který mi věnovala, její odborné vedení, rady a vstřícný přístup. Děkuji také všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas, za jejich ochotu a sdílnost.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Domácí násilí páchané na dětech a jeho vliv ve školním prostředí“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 4. 2023

Anna Křižanová

Anotace

Bakalářská práce se zabývá domácím násilím páchaným na dětech a jeho vlivem na fungování dětí ve školním prostředí. Teoretická část vymezuje domácí násilí jako takové a snaží se čtenáři přiblížit rodinné vztahy dítěte, které je obětí domácího násilí. Následují kapitoly věnované zákonům a mezioborové spolupráci, dítěti jakožto oběti domácího násilí, důsledkům takového násilí, pedagogům a škole, která může takovým dětem pomoci.

Praktická část této práce spočívá v kvalitativním šetření v podobě polostrukturovaných rozhovorů s pěti dospělými respondenty, kteří zažili v dětství domácí násilí. Průzkum zachycuje jejich subjektivní zážitky a vzpomínky. V rozhovorech jsem se zaměřila také na téma podpory od pedagogů a šikany.

Cílem této práce je zjistit, jak děti, na kterých bylo pácháno domácí násilí, fungovaly ve školním prostředí, jaké měly vztahy s vrstevníky a pedagogy a zda se ve třídě, do které docházely neobjevila šikana.

Annotation

The bachelor thesis deals with domestic violence against children and its impact on the functioning of children in the school environment. The theoretical part defines domestic violence as such and tries to introduce the reader to the family relationships of a child who is a victim of domestic violence. This is followed by chapters on the law and interdisciplinary cooperation, the child as a victim of domestic violence, the consequences of such violence, educators and the school that can help such children.

The practical part of this thesis consists of qualitative research in the form of semi-structured interviews with five adult respondents who experienced domestic violence in childhood. The survey captures their subjective experiences and memories. In the interviews, I also focused on the topic of support from educators and bullying.

The aim of this thesis is to find out how children who were subjected to domestic violence functioned in the school environment, what their relationships with peers and teachers were like, and whether bullying occurred in the classroom they attended.

Klíčová slova

domácí násilí, dítě, škola, vzdělávání, násilný rodič, pedagog

Keywords

domestic violence, child, school, education, violent parent, educationalist

Obsah

Úvod.....	7
I Teoretická část.....	8
1 Fenomén domácího násilí	8
1.1 Definice domácího násilí.....	8
1.2 Narušení intimity rodinného prostředí	10
1.3 Tělesné tresty jako jedna z podob domácího násilí.....	11
2 Ukotvení v zákonech	12
2.1 Mezioborová spolupráce	13
3 Dítě obětí domácího násilí	15
3.1 Dítě svědkem.....	15
3.2 Dítě přímou obětí	15
3.3 Důsledky postihující celou osobnost dítěte.....	16
3.4 Vývoj dítěte v rodině s domácím násilím	19
3.4.1 Starší školní věk a adolescence	19
3.5 Resilience dítěte	20
3.6 Rodina dítěte	22
3.7 Rozvod rodičů a styk dítěte s násilným rodičem po rozvodu	23
4 Pedagog jako jeden z nástrojů pomoci	25
4.1 Odhalení příznaků, nabídka pomoci a nesdílnost dětí	26
5 Škola a nabídka její pomoci v boji proti domácímu násilí	28
5.1 Role školy v prevenci domácího násilí	28
II Empirická část.....	30
Závěr	58
Seznam použité literatury	60
Seznam použitých elektronických zdrojů	62
Seznam použitých příloh	64

Seznam použitých zkratk

UNICEF	United Nations Children's Fund (Dětský fond Organizace spojených národů)
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PTSP	Posttraumatická stresová porucha
SRE	Sex and Relationships Education Guidance (Sexuální a vztahový edukační průvodce)
ADHD	Attention deficit hyperactivity disorder (Porucha pozornosti s hyperaktivitou)
IPA	Interpretativní fenomenologická analýza

Úvod

Domácí násilí je jevem, který se i v dnešní době stále objevuje v naší společnosti. Zaměření na dětské oběti vyplynulo ze zjištění, že se o domácím násilí dozvídáme především z pohledu osob, které ho zažily v již dospělém věku. Příběhů vyprávěných z dětské perspektivy není mnoho, a to zejména z důvodu, že se na násilnosti páchané na dětech ve velké míře nepřijde, ať už kvůli nevnímavosti okolí, uzavřenosti rodiny či zcela jiným důvodům.

Tato práce obsahuje jak část teoretickou, tak část praktickou. V teoretické části se čtenáři nejprve seznámí s jevem domácího násilí obecně, poté v kontextu intimního prostředí rodiny. V další kapitole se práce věnuje zákonům a opatřením vztahujícím se k právům dítěte. Následuje několik kapitol věnujících se již přímo dětským obětem domácího násilí. Konkrétně zde popisují důsledky, které se u dítěte vystaveného domácímu násilí mohou projevit, vývoj takového dítěte ve starším školním věku a adolescenci, rodinu týraného dítěte a problémy spojené s rozvodem rodičů týraného dítěte. Teoretickou část práce uzavírají kapitoly věnované školnímu prostředí – pedagogům a škole. Zde přibližují možnosti, které mohou pedagogové využít při zjištění, že se setkali s týraným dítětem, a jejich povinnosti, které takové zjištění doprovází. V poslední kapitole teoretické části řeším možnosti pomoci, které se dětem ve škole dostane, a roli školy v prevenci domácího násilí.

Dále se práce skládá z praktické části, která je zaměřena na fungování těchto dětí ve školním prostředí. Průzkum byl proveden kvalitativním výzkumným šetřením, konkrétně se jednalo o pět rozhovorů s dospělými lidmi, kteří v dětství zažili domácí násilí. V rozhovorech mi tito respondenti sdělili své vlastní zážitky z dětství a vzpomínali na vztahy s vrstevníky a na to, jak v té době celkově vnímali školní prostředí.

I Teoretická část

1 Fenomén domácího násilí

Je to právě struktura rodiny, která určuje, zda rodina funguje „normálně“ na základě přijatých a uznávaných norem soužití partnerů a jejich dětí, nebo se v ní vyskytují sociálně patologické prvky. (Sedlák, 2008) Násilí ve vztahu se tak může pro některé jedince jevit jako běžný úkaz, zatímco ostatní ho mohou vnímat jako naprosto nepřipustný sociálně patologický jev. S tím úzce souvisí neshovívání se dětí s násilnými incidenty, které doma vidají či zažívají na vlastní kůži. Takové situace totiž vnímají jako běžné chování v rodině a tento pohled se může začít měnit až s přibývajícím věkem, kdy začnou nahlížet do chodu jiných rodin.

„Vliv násilného prostředí na dětskou psychiku je mnohostranný a v dospělém věku může jedince handicapovat v mnoha ohledech v pracovním, partnerském či rodičovském životě.“ (Čírtková, 2020, str. 169) Podstatné je především to, jak dítě situaci prožívá. Prožívání se může projevit buď jako snesitelná zátěž, která působí na dítě „pouze“ ohrožujícím tlakem nebo, pokud není schopno se s ní vyrovnat, ho přímo ohrožuje. Pokud se jedná o druhý případ, získává prožívání nadměrný negativní stresový charakter. Stres u dětské oběti vzniká, pokud domácí násilí probíhá dlouhodobě, má razantnější podobu nebo pokud má dítě nižší úroveň resilience¹. (Sedlák, 2008)

Čírtková (2020, str. 170) uvádí, že domácí násilí, které probíhá mezi rodiči, můžeme považovat za formu psychického násilí páchaného na dětech. Na přítomnost dítěte u domácího násilí je nahlíženo jako na ohrožení citového a mravního vývoje dětí ve smyslu zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

1.1 Definice domácího násilí

Domácí násilí můžeme zařadit k závažným sociálně patologickým jevům společnosti. (Sedlák, 2004a) Konkrétně jde např. o tzv. donucovací typ chování agresorů. (Sedlák, 2008) Je to jev, který se vyskytuje napříč kulturami, národnostmi, sociálními vrstvami, věkovými kategoriemi, pohlavími, náboženskými vyznáními apod. (Sedlák, 2004a) Lze ho také pojmout jako násilí, které probíhá mezi partnery či dalšími rodinnými příslušníky uvnitř rodiny, v soukromí domova.

---

¹ Psychická odolnost

Sedlák (2005, str. 2) vymezuje násilí v rámci psychologie jako útok na druhého, který se nepovažuje za nezbytný. V lidském mozku existuje pak celá řada oblastí, díky kterým je možno spustit či utlumit agresi. Agresí je myšlen druh chování, který druhého vědomě a záměrně poškozují, ubližují mu, způsobují mu utrpení či jej omezují a brání mu v pohybu. Na rozdíl od agrese je agresivita tendencí k útočnému či nepřátelskému jednání vůči druhé osobě, skupině či sobě samému.

O domácí násilí páchaném na dítěti se poté jedná, pokud dojde v domácím prostředí k určité aktivitě či naopak pasivitě, ve smyslu bránění se před projevy násilí mířeného vůči němu. Takového násilí se vůči dítěti dopouští dospělá osoba, přičemž je taková aktivita či pasivita pro společnost nepřijatelná a odmítaná z důvodu poškozování duševního a sociálního vývoje dítěte. (Sedlák, 2005)

Pokud chceme v případě domácího násilí mluvit o dětech jako jeho obětech, dá se použít označení „neviditelné oběti“ či „silent witnesses“ (tiší svědkové násilí). V zahraniční literatuře se dnes také namísto příliš zúženého termínu „svědek násilí“ vyskytuje spíše termín „vystavení dítěte násilí“. (Sobotková, 2016)

Druhů domácího násilí je obecně rozlišováno celkem 5: fyzické násilí, psychické násilí, sociální násilí, ekonomické násilí a sexuální násilí. V této práci se budu zabývat především fyzickým a psychickým domácím násilím z hlediska dětských svědků domácího násilí.

Důležitým krokem pro rozvoj dítěte od útlého věku je formování sociálních vazeb. Takové formování je zahrnuto v citových a volních procesech (v procesech rozhodování). V předškolním věku jde zejména o neverbální komunikaci, ke které patří oční kontakt, úsměv, pohazení či objetí. (Sedlák a Kohoutek, 2009) Dítě, které vyrůstá v rodině s násilným rodičem bývá o takové pozitivní emoční projevy ochuzeno, přičemž se takové citové strádání může přelít v silnou stresovou reakci následovanou dalšími negativními důsledky.

Nezbytně nutné v boji proti domácímu násilí je věnovat se prevenci, a to již od dětského věku. Jako společnost bychom měli děti vzdělávat v tom, že pokud jsou svědky násilí v rodině, je potřeba se s tím někomu svěřit a požádat o pomoc důvěryhodnou dospělou osobu (může jí být i pedagog či školní psycholog). Sekundární prevence by poté měla být zaměřena na podporu zdravého sebezvoje, nácvik sociálních dovedností a strategií zvládnání stresu. (Sobotková, 2016)

1.2 Narušení intimity rodinného prostředí

Spáchané násilné činy v takovém intimním a základním prostředí, jakým rodina bezpochyby je, představují porušení našich sociálních norem a ohrožení sebepojetí. Proto lze pokládat za samozřejmé, že se lidé, kteří se s domácím násilím setkali či setkávají, snaží tuto skutečnost skrýt a potlačit jak před společností, tak před sebou samým. Dříve bylo takové jednání omlouváno slovy, že se jedná o soukromou záležitost, kterou si má rodina vyřešit sama. Bohužel takto postupovali nejen lidé z okolí rodiny, ve které se domácí násilí odehrávalo, ale také institucionální pracovníci jako příslušníci Policie České republiky či sociální pracovníci. (Vymětalová, 2001)

Rodina ovšem právě svým intimním založením, nerovnoměrným rozložením moci mezi jednotlivými členy a soukromým rázem poskytuje mimořádně živnou půdu pro vznik, rozvoj i udržování násilného chování. Mezi faktory, které mohou zapříčinit eskalaci konfliktu, patří dlouhý čas trávený pohromadě, rozpětí vzájemných interakcí, podrobná znalost sociálního života ostatních členů rodiny, znalost vzájemných silných a slabých stránek, snaha dosáhnout větší autority v rámci rodinných vztahů. V rámci charakteru rodinných vztahů je vznik stresového prostředí snadnější. Někdy je tento stres přirozenou součástí vývoje, např. v případech narození dítěte, dospívání, onemocnění, stáří či smrti. Někdy naopak stres přichází zvenku, například v podobě nezaměstnanosti, neprospěchu ve škole, šikany apod. Od ostatních členů rodiny je v takovém případě většinu očekáváno podporující chování. Pokud tyto potřeby nejsou uspokojeny, může se hladina stresu ještě zvýšit. Takto nezvládnutý stres se poté může překloupat v agresivní chování směřované vůči členům rodiny. (Vymětalová, 2001)

Definování domácího násilí podle Voňkové a Spoustové (2016, str. 21) „jako chování, které v párovém soužití nebo v širší rodině u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé“ taktéž vystihuje, jak moc násilné chování poškozují intimitu rodinných vztahů.

Jevy odehrávající se během domácího násilí jsou spjaty s množstvím rizikových faktorů, mezi něž patří např. ztráta zaměstnání či nezaměstnanost jednoho či obou partnerů/manželů, nepřilíš stabilní finanční situace rodiny a obavy z jejího zhoršení, přenesení zkušenosti s domácím násilím z dětství nebo nestálost sociálního statusu. (Vymětalová, 2001)

1.3 Tělesné tresty jako jedna z podob domácího násilí

Tělesné tresty spadají na nejnižší, fyziologickou, úroveň trestů. Jejich využití je pouze primitivním výchovným zásahem. (Matějček, 2015) Pokud je k tělesnému potrestání dítěte použit nějaký předmět, je jím mířeno na citlivou tělesnou část nebo pokud po něm zůstanou na těle viditelné stopy, lze hovořit o týrání. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015)

Zároveň takový fyzický trest zanechává negativní otisky v dětské psychice. Pokud je dítě trestům trvale vystavováno, to se týká všech druhů trestů, žije v napětí, což ho vyčerpává a neurotizuje. (Matějček, 2015)

Tento autor dále uvádí, že pokud je dítě potrestáno, dochází tím k odcizení mezi trestaným a tím, kdo trestá. Jestliže si je dítě svého pochybení vědomo a vinu prožívá, lze trest označit za spravedlivý. Pokud bude tento předpoklad splněn, dochází opět k obnovení pozitivní vazby mezi oběma stranami. Pokud si však dítě svého pochybení není vědomo, zaujímá trest pouze pozici aktu násilí. A jak tedy správně trestat? V první řadě má být trest pro dítě srozumitelný. U předškolních dětí má tedy trest, pokud přichází, přijít bezprostředně po nevhodném chování. U starších dětí lze využít úzkostného pocitu, který předchází trestu. (Matějček, 2015) Pokud je tělesného trestu použito u dospívajícího dítěte, může se jeho jednání naprosto vymykat očekávání rodičů, jejichž vlastní agrese se tak může spíše otočit proti nim, než aby na dítě zapůsobila k dobru. (Sedlák, 2008)

Dle Matějčka (2015, str. 41) pro potrestané dítě platí: „Musí prožít pocit osvobození a smíření, na který by se pak dále mohlo výchovně navázat.“ Tento předpoklad však týrání či násilné trestání nespĺňuje. Proto fyzické trestání nelze připustit jako výchovný prostředek a ani ho nelze používat jako výmluvu či polehčující okolnost pro trestajícího v otázce výchovy.

2 Ukotvení v zákonech

Zpravidla třetí listopadový týden je v rámci mezinárodního práva věnován právě dětem ohroženým násilím. Den 18. listopadu je Evropským dnem ochrany dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním. 19. listopad² je Světovým dnem prevence týrání a zneužívání dětí a 20. listopad je Světovým dnem dětí, vyhlášeným organizací UNICEF, a je během něj připomínáno přijetí Úmluvy o právech dítěte. (Policie České republiky, 2022)

Přijetím norem ústavního a mezinárodního práva se Česká republika zavázala chránit děti před tělesným, psychickým a sexuálním násilím, týráním a dalšími činy, které by mohly ohrozit citový a mravní vývoj dětí. Tyto závazky vyplývají především z Listiny základních práv a svobod. Práva dětí jsou zde uvedena v hlavě II., prvním oddílu, který upravuje samotná základní lidská práva. (Usnesení č. 2/1993 Sb.) Za další velmi významný dokument vztahující se k právům dítěte považujeme Úmluvu o právech dítěte z roku 1989, která byla Českou republikou ratifikována o 4 roky později. (Vláda České republiky, 2021) V práci budou dále zmíněny další právní normy jako zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí či zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Vláda České republiky se dne 14. prosince 2020 usnesla na schválení Národní strategie ochrany práv dětí platné na léta 2021 až 2029. Tím se náš stát zavázal do roku 2029 vytvořit funkční systém, který dětem zajistí důslednou ochranu jejich práv zároveň s uspokojováním jejich potřeb. Hlavním cílem tohoto dokumentu je dosáhnout v České republice stavu, kdy bude dětem a mladistvým zaručen kvalitní život a bezpečné rodinné prostředí a budou jim poskytnuty rovné příležitosti, díky kterým budou moci plně rozvinout svůj potenciál. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022) Druhým dílčím cílem je zaručit dětem bezpečnou péči v rodinném prostředí, který vyplývá z Úmluvy o právech dítěte (viz. příloha č. 1). Jako na nejefektivnější způsob ochrany je zde pohlíženo na prevenci, kde, pokud jsou zatíženým rodinám poskytnuty odpovídající služby včas, lze předejít či zabránit zanedbání i traumatizaci dětí. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020) „Reintegrace

---

² Právě 19. listopadu se v České republice koná akce „Bubnovačka“, do které se může zapojit každý občan, který chce dát veřejně najevo, že jakákoliv forma násilí páchaného na dětech je společností nepřijatelná. (Penc, 2021) V letošním roce se do akce zapojilo v přepočtu na 181 škol, 60 firem, institucí a organizací a tisíce jednotlivců. (Bdínka, 2022) Mohu se tedy domnívat, že situace s tabuizací domácího násilí se mění a směřuje k lepšímu, přesto se však stále každý rok objevuje několik stovek až tisíců případů ohlášení páchaní násilí na dítěti.

rodiny (ledaže by to nebylo v zájmu dítěte) by měla být hlavním cílem v případě odebrání dítěte z péče rodičů” (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020, str. 29)

2.1 Mezioborová spolupráce

Celý proces od podání trestního oznámení na policii přes diagnostiku, terapeutické postupy, trestně právní řešení až po prevenci je nesmírně náročný a netrvá krátký čas. Po psychické stránce tak zůstávají oběti domácího násilí dlouhodobě zatíženy. (Sedlák, 2005)

Oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu může podat jakýkoliv občan, přičemž je třeba dodržet jeho písemnou formu a přílohy (tj. doklady), které jeho podezření podávají. (Sedlák, 2005) Pokud je obětí či svědkem domácího násilí dítě, existuje zde možnost přímo kontaktovat OSPOD, ten poté dále spolupracuje s Policií České republiky. (Ralbovská et al., 2019)

Velmi důležitou okolností při komunikování s obětí domácího násilí je také možnost způsobení sekundární viktimizace. K té dochází na základě neprofesionálního a nešetrného jednání a při neschopnosti v komunikaci uplatnit prvky krizové intervence. Dbát na to, aby trauma oběti nebylo ještě více prohloubeno, by mělo být jednou ze zásad každého člověka, který se s obětí dostane do kontaktu. (Ralbovská et al., 2019) Daleko více obezřetnosti poté vyžaduje komunikace s traumatizovanými dětmi, v jejich případě je riziko možné viktimizace o dost vyšší než při komunikaci s dospělými jedinci. Dle mého mínění, u pracovníků, kteří se setkávají s traumatizovanými dětmi, ať už hovoříme o příslušnících Policie České republiky či o sociálních pracovnících, existuje předpoklad, že by k takovéto druhotné viktimizaci docházet nemělo. Mezi těmito pracovníky, kteří s takovými dětmi přicházejí do styku, se nacházejí jak vyškolení pracovníci, tak přímo specialisté, kteří vědí, jak riziku sekundární viktimizace předejít či jej zmírnit.

Pracovníci, kteří přijdou do bezprostředního styku s traumatizovaným dítětem (tj. psychologové či sociální pracovníci), by měli dbát také na to, aby bylo dítě uspokojeno alespoň v základních psychických potřebách. Mělo by mít možnost mít nějakou blízkou osobu, které by se mohlo svěřovat se svými pocity. Tato osoba poskytující podporu by měla dítěti pomoci také v tom, že se naučí optimálně těžit z podpurných sociálních vztahů a naučí se problémy a konflikty řešit jinak, než bylo doposud zvyklé. (Sobotková, 2016) Podle zákona o obětech č. 43/2013 Sb., § 21 odst. 1 a 2 má oběť „právo aby ji k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení doprovázel důvěrník. Důvěrníkem může být fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou si oběť zvolí. Důvěrník poskytuje oběti potřebnou, zejména psychickou, pomoc. Důvěrník může být zároveň zmocněncem oběti. Důvěrníkem

nemůže být osoba, která má v trestním řízení postavení obviněného, obhájce, svědka, znalce nebo tlumočnicka.” (Zákon č. 43/2013 Sb.)

Jako takovou osobou by si někteří lidé klidně mohli představit pedagoga. Pedagog, který je všímavý, přívětivý, spravedlivý a celkově u dětí oblíbený se může zdát jako ideální osoba, které by se dítě mohlo svěřit se svými pocity. Pokud by však pedagog vystupoval jako svědek, nemohl by se stát zároveň důvěrníkem oběti.

Dalším účastníkem mezioborové spolupráce jsou intervenční centra. Ta se začala zřizovat na základě změny provedené zákonem č. 135/2006 Sb., v oblasti ochrany před domácím násilím. Jeho přijetím naše společnost potvrzuje nulovou toleranci vůči násilnému chování a deklaruje pomoc ohroženým osobám. (Úlehlová, 2010) Osobám ohroženým domácím násilím či jeho obětím poskytují bezplatnou ambulantní péči včetně terénních služeb. Intervenční centra pracují také s původci násilí i nezletilými dětmi, které v prostředí domácího násilí vyrůstaly. (Ralbovská et al., 2019) Za velmi důležitou součást pomoci bývá považováno právě posilování vzájemného vztahu dítěte s rodičem ohroženým násilím tak, aby v něm dítě mohlo opět nalézt oporu a přijalo domov za bezpečné místo. (Úlehlová, 2010)

Jednou z dalších náplní intervenčních center bývá samotná koordinace mezioborové spolupráce. Mimo již zmíněnou Policii České republiky a OSPOD, se spolupráce účastní i přestupkové, sociální a zdravotní odbory měst a obcí, azylová ubytovací zařízení, psychologické poradny, probační a mediační služba, soudní instituce jako státní zastupitelství a jednotlivé soudy, zdravotnická a školská zařízení a jiné instituce. (Úlehlová, 2010)

Krizové intervenci spojené s domácím násilím se v České republice věnuje i několik neziskových organizací mezi něž patří např. Dětské krizové centrum. To nabízí krizovou intervenci zejména zanedbávaným, sexuálně zneužívaným či týraným dětem. (Dětské krizové centrum, 2023)

3 Dítě obětí domácího násilí

3.1 Dítě svědkem

Děti ovlivňuje jak přímá konfrontace s fyzickým násilím páchaným na rodiči, tak i přítomnost ve vyhrocených situacích při psychickém násilí mezi rodiči. (Čírtková, 2020) Přestože dítě situaci doma může vnímat jako normu, neznamená to, že mu jeho přítomnost v takových situacích nevadí, nepociťuje negativní emoce nebo na něm nelze rozpoznat typické příznaky dítěte, které je s domácím násilím v kontaktu.

Ve chvíli, kdy je dítě přítomno domácímu násilí i „jen“ v roli svědka, vyskytuje se pro něj v natolik ohrožujícím a traumatizujícím okamžiku, že později takováto situace může být klasifikována jako forma psychického týrání, která bude mít důsledky v psychickém i sociálním vývoji dítěte. (Sobotková, 2016)

V České republice se za dítě v roli svědka domácího násilí označuje dítě, které nějakým způsobem vnímá násilné interakce mezi dospělými osobami, které s ním sdílí obydlí. Do těchto interakcí je zahrnuta také přítomnost dítěte u fyzického nebo sexuálního násilí, situace, kdy dítě vidělo zranění, která jsou důsledkem násilí nebo pokud je přítomno u psychického násilí čili slyší výhrůžky, nadávky, křik, pláč, vidí rozbíjení věcí apod. (Sobotková, 2016)

Pokud je obětí domácího násilí matka, je velice pravděpodobné, že i její dítě mu bude přítomno. Dnes je čin vystavení dítěte domácímu násilí kvalifikován jako forma psychického týrání dítěte, která může mít vážné následky v jeho psychickém i sociálním vývoji. Do psychického týrání dítěte je zahrnuto také chování, které dítěti naznačuje, že je rodič nemá rád, je nechtěné a bezcenné. (Sobotková, 2016)

3.2 Dítě přímou obětí

O dítěti jako o přímé oběti domácího násilí lze mluvit v případě, kdy je ohroženo jakýmkoliv násilím ze strany násilného příslušníka rodiny. (Stočasová a Čáp, 2020)

U přímých obětí můžeme často zpozorovat příznaky fyzického násilí či se u něj mohou objevit, a také často objevují, následky týrání v psychické rovině. Tyto následky se poté projevují např. ve změně chování dítěte.

3.3 Důsledky postihující celou osobnost dítěte

Šulová (2007, str. 87) uvádí, že u dítěte v kojeneckém věku se mohou objevit značné problémy, např. v podobě psychické deprivace, pokud u něj nejsou nějakým způsobem naplňovány jeho základní potřeby vztahující se k jeho kojeneckému věku jako např. potřeba vnější stimulace. Tato psychická deprivace poté vzniká, pokud je dítě nedostatečně stimulováno, prostředí, ve kterém se pohybuje, není bohaté na různé podněty (např. žije v prázdné místnosti jen s minimem nábytku), nemá možnost vnímat rozlišení a rozvíjet smyslové vnímání.

Deprivace má ale ještě několik dalších typů. Může se objevit jako následek nedostatečné orientace dítěte v času a prostoru, která může vzniknout např., pokud nemá rodina pevnější časový harmonogram. Poté u dítěte dochází ke zmatení a nečitelnosti vztahů a prostředí. Dalším typem je deprivace, která má důsledky zejména v procesu vytváření vlastního já. Na vině je zde nedostatečnost rozvinutí vztahu dítěte a pečující osoby, který dítě pro svůj rozvoj potřebuje minimálně do tří let věku. Dalším typem deprivace spojeným s chybějícím vztahem mezi dítětem a matkou či s nezájmem o něj z její strany je deprivace projevující se v socializaci dítěte. Dítě pak nemá dostatečně rozvinuté sociální citění a může mít problémy s pochopením sociálních norem, uspokojováním potřeb a přání druhých, objevují se také problémy v empatii, intuici a dalších sociálních dovednostech. (Šulová, 2007)

Mladší dítě má značné problémy se zpracováním situace, ve které se ocitá, pokud je přítomno domácímu násilí. Není schopné takovou situaci zpracovat jak rozumově, tak emočně. Velmi zničujícím je pro dítě mimo pocitů strachu, bezmoci či zmatku, pocit viny nebo odpovědnosti za to, co se v rodině děje. Tento pocit sebeobviňování je častý zejména u dětí předškolního věku a dětí mladšího školního věku, které za sebou mají nástup do školy. Dospívající děti na rozdíl od těch mladších spíše trápí pocity studu a toho, že jejich rodina není jako ty ostatní. (Sobotková, 2016)

Děti tyto těžko zpracovatelné pocity musí nějakým způsobem ventilovat. Ventilace takových pocitů je následně naprosto individuální záležitostí. Zatímco některé děti mohou být hyperaktivní, jiné naopak mohou být v silném útlumu. Většinou přicházejí i závažnější problémy, psychosomatické a neurotické potíže. Do nich můžeme zařadit poruchy spánku, prožívání nočních můr nebo děsivých snů, bolesti břicha, hlavy, zvýšenou únavu. Lékař může u dítěte stanovit subfebrilii³ či celkové neprospívání dítěte bez určitého lékařského

---

³ Zvýšení tělesné teploty na 37 až 38 °C

nálezu, u dospívajících se často objevují poruchy příjmu potravy nebo deprese. (Sobotková, 2016)

Dlouhodobé působení stresu může na dítěti zanechat pozorovatelné příznaky v podobě stažení menších svalů v oblasti rtů, čela a také očním okolí. Děti mají trochu jiné projevy stresu, než jaké můžeme vidat u dospělých. U dětí dochází ke zvýšení pohybového neklidu, nebo naopak k ochromení pohybu, strnulosti. Tato strnulost se projevuje ztuhlostí mimiky a strnulým postojem těla spolu se zvýšením svalového napětí a utlumením reakcí na podněty přicházející z vnějšího prostředí. Dobrým prostředkem pro diagnostiku přítomnosti fyzické či psychické agrese vůči dítěti je hodnocení poruch jemné motoriky dítěte. (Sedlák, 2004b) „Psychické důsledky je možno shrnout: 1. zvýšená psychická zranitelnost; 2. ztráta životních iluzí; 3. ztráta sebevědomí; 4. pocit bezmocnosti; 5. nápadná oddanost vůči násilníkovi; 6. intenzivní pocit viny; 7. emocionální labilita; 8. vymizení radosti ze života; 9. nedůvěra ve vlastní síly; 10. depresivní nálady apod.” (Sedlák 2004b, str. 81)

V rodinách, ve kterých probíhá domácí násilí, se také mnohdy objevují finanční potíže jdoucí ruku v ruce se sociálním znevýhodněním. (Čírtková, 2020) Na základě tohoto tvrzení se domnívám, že násilný rodič může odmítat přispívat na domácnost, natož dávat peníze dětem na zájmové či školní aktivity a potřeby. Pokud se ve vztahu objevuje také ekonomické násilí, může být násilný partner zvyklý odebírat veškeré finance dalším členům rodiny pro svou vlastní potřebu a ponechávat jim jen zanedbatelné částky pro základní obstarávání domácnosti. Finanční problémy, a s tím spojené sociální znevýhodnění dětí, také mohou být důsledkem alkoholismu či zneužívání jiných návykových látek jedním z rodičů či oběma rodiči. Domnívám se také, že pokud dítě žije v rodině, kde je přítomno manipulativní zacházení, může se stát loutkou v rukou násilného rodiče. Využití manipulace skrze dítě je docela dobře fungujícím i poměrně častým nástrojem k dalšímu podrobení si oběti domácího násilí či k pokračující manipulaci oběti po rozchodu partnerů.

Děti mohou v krizové situaci pocítit také něco, co se obecně nazývá existenční ohrožení. Objevuje se v případech, kdy mají strach, že by je matka, případně jiná pečující osoba, mohla opustit (a to i jen krátkodobě, např. by kvůli intenzitě incidentu musela před násilníkem utéct z bytu a nechat dítě na pospas násilnickému otci). S pocitem existenčního ohrožení se pojí také obavy z úmrtí rodičů. (Čírtková, 2020) Takové obavy jsou zcela běžným jevem v období ranné puberty (cca 11. rok věku), avšak u dětí týraných či zažívajících domácí násilí mohou být takové obavy ještě vystupňovány.

V očích dítěte se v přítomnosti domácího násilí razantně mění obraz obou rodičů, který si o nich dítě vytváří. Spolu s tím se mění také jeho vztah k nim. Na stresové situace

děti potom reagují nepřiměřeně nebo společensky nepřijatelně, protože takové strategie se naučily nápodobou od nefunkčních vzorů. Dcery se více než chlapci dokáží identifikovat s matkou, což může vést jak k hlubší traumatizaci, tak k přebírání špatného vzoru v dospělosti, čili, že žena se podrobuje muži. Vyrůstají v tom, že ženská role spočívá v obětování se rodině, trpění a toleranci násilí. Pokud matky pro ukončení násilí nic neudělají (např. od násilníka neodejdou), ukazují svým dcerám, že násilí akceptují jako normalitu. Pasivita matky může v dceři vyvolat také pokles až ztrátu respektu k ní. Synové se pro změnu mohou identifikovat s násilnickým otcem, mohou žít v domnění, že povyšování se nad ženu a prosazování pouze vlastních potřeb je základ mužské role. Zároveň jsou ale časté i opačné projevy chování, synové se přidávají na stranu matky a snaží se ji chránit. Může se také stát, že synové při snaze matku před násilníkem ochránit otce zraní nebo zabijí. (Čírtková, 2020)

Domnívám se, že právě převzetí špatného rodičovského vzoru představuje v budoucích partnerských vztazích dětí, které prošly domácím násilím, velký problém, a to především v oblasti řešení konfliktů. Transgenerační přenos násilného chování není nutným následkem zažití domácího násilí v dětském věku, ale mezi následky se může objevovat poměrně často.

Čírtková (2020, str. 181) uvádí, že pokud si dítě najde správný vzor mimo rodinu, roli, jakou prezentuje jejich matka nebo otec nebudou nadále přijímat jako normu. Přítomnost dětí u domácího násilí může však posilovat naučenou tendenci k agresivnímu jednání.

Obecně se následky domácího násilí projevují v poruchách sociálních vztahů, vznikajících i pokud je dítěti násilně omezován kontakt s kamarády nebo je za trest drženo příliš dlouho ve svém pokoji. V dospělosti takové poruchy sociálních vazeb mohou vyústit až ve stres ze snížené schopnosti či neschopnost společenského dlouhodobějšího uplatnění. (Sedlák a Kohoutek, 2009)

Jak uvádí Čírtková (2020, str. 179), také u chlapců se často objevují především internalizované dopady, zatímco u dívek se vyskytují spíše dopady externalizované. Zatímco dívky mají sklon agresivně se projevovat v bližším sociálním okolí, chlapci agresi ventilují i do jiných prostředí a tendují ke chronifikaci násilí.

„K hojně zkoumaným následkům u dětí vyrůstajících uprostřed domácího násilí patří posttraumatická stresová porucha a nově komplexní PTSP, tedy klinicky relevantní symptomatika. S traumatickými následky na úrovni diagnóz je třeba počítat zejména v případech, kdy děti asistovaly těm nejzávažnějším podobám, tedy týrání. Oficiální

diagnózy posttraumatického spektra mohou být přiznány tehdy, jestliže osoba prokazatelně zažila situaci, v níž byla ohrožena fyzická či psychická integrita jedince či jeho blízké osoby. Týrání v rodině tuto první podmínku pro stanovení diagnózy PTSP splňuje.” (Čírtková, 2020, str. 181– 182)

Traumata uvnitř rodinného kruhu jsou navíc typická opakovanou viktimizací, která způsobuje právě psychické efekty uvedené u diagnostiky posttraumatické stresové poruchy. Mezi další příznaky, které můžeme při posttraumatické stresové poruše u starších dětí pozorovat, patří zejména noční můry, sebeobviňování, deprese, poruchy koncentrace či zvýšená dráždivost. Co se týče mladších dětí, příznaky posttraumatické stresové poruchy mohou děti dávat najevo skrze dětské hraní či při kreslení. (Čírtková, 2020)

3.4 Vývoj dítěte v rodině s domácím násilím

Osofsky (1999, str. 36) uvádí, že dítě vystavené traumatu má narušený přirozený vývoj důvěry, na který navazuje rozvoj exploračního chování a později vede k rozvoji samostatnosti. Byla zaznamenána shoda se symptomy posttraumatické stresové poruchy u dospělých jedinců, zejména pak v opakovaném prožívání traumatické události, vyhýbání se takové situaci, zvýšeném vzrušení. „Pro příklad v jedné studii bylo uvedeno, že malé děti se bály být poblíže násilné scény, kterou prožily, často se bály jít spát, probouzely se s nočními můrami a při hře ukazovaly jejich omezený emoční rámec.” (Osofsky 1999, str. 36)

3.4.1 Starší školní věk a adolescence

U dětí v prepubertálním období, které nastává zhruba okolo 11 let, se u dětí objevuje pocit strachu o vlastní rodiče. Důvodem je jejich pokročilé myšlení v oblasti budoucnosti. Úvahy o tom, kdo a kdy umře u dětí vystavených domácímu násilí míru jejich úzkosti ještě zvyšují, a ta tak u nich může přetrvávat ještě dalších pár let. (Sobotková, 2016)

Problémy se u nich projevují také v sociální rovině. Děti, které nemají vzory ve vlastních rodičích, a nebo tyto vzory mají, ale jsou nesprávné a společností netolerované, mají poté problémy najít si kamarády, protože si je nemohou nebo nechtějí přivést domů, neznají důvěru k druhým nebo neumí řešit běžné spory s přiměřenou mírou. O dětech, které se i přes špatnou rodinnou situaci dokáží ve škole úspěšně prosadit a najít si vzory mimo rodinu, se okolí často nedoví, že byly doma přítomny domácímu násilí. (Sobotková, 2016)

Podle Osofského (1999, str. 37) navíc poukázaly další studie na to, že děti, které byly zanedbávány a zneužívány si s přibývajícím věkem ve škole začínají vést hůře, inklinují k trestné činnosti a užívání návykových látek a v jejich partnerských vztazích dochází k citovým a sexuálním problémům.

V pubertě a během adolescence se důsledky vystavení domácímu násilí promítají hlavně mimo rodinu. V rovině agresivity, intimity a sexuality se mohou tyto dospívající chovat odlišně od společensky akceptovatelných norem. Mají také vyšší míru sklonu k závislosti na návykových látkách nebo sebepoškozování. Dospívající také vůči přímé oběti domácího násilí mohou zaujímat rozličné postoje, ať už ochranné, pečující či hostilní. Také není výjimkou, že se některým dospívajícím podaří z nepříznivé rodinné situace vymanit díky zvyšující se samostatnosti a nezávislosti. V mladé dospělosti ale přesto mohou přijít komplikace v případě navazování uspokojivých partnerských vztahů, a v jejich udržování. Výjimkou nejsou ani potíže s vlastním sebepřijetím a sebedůvěrou. (Sobotková, 2016) I v dospívajících může stále přetrvávat pocit, že za neshody svých rodičů mohou oni.

Pokud si dítě myslí, že svými projevy může v násilném rodiči vyvolat zážeh konfliktu, který poté vyústí v domácí násilí, snaží se být co nejvíce nenápadné. Naučí se potlačovat vlastní city a upozadovat své problémy. Současně s tím se zvyšuje i jeho distres⁴. Po incidentech se děti snaží napadenému rodiči pomoci a postavit se za něj. (Čírtková, 2020)

Vývoj je velice individuální záležitostí a v otázce, kterým směrem se bude ubírat, hraje velice důležitou roli samotná resilience dítěte. (Sobotková, 2016)

3.5 Resilience dítěte

Mimo podíl ostatních faktorů jako věk a pohlaví dítěte, závažnost situace, ve které se dítě ocitá apod., závisí intenzita důsledků a jejich rozsah také na opaku psychické odolnosti dítěte, na jeho vulnerabilitě⁵. Důležitým jevem, který je zde vídán, je ztráta pocitu důvěry a jistoty, který mají v první řadě zajišťovat právě rodiče. (Sobotková, 2016)

„V pomáhajících profesích (mezi něž patří profese pedagogické) lze resilienci podporovat u všech věkových skupin. Východiskem je zaměření na lidi, kteří jsou v důsledku své obtížné životní situace znevýhodněni a potřebují pomoci.“ (Punová, 2013, str. 114) Někdy takovou situaci dokáže jedinec zvládnout sám, ale stane se, že se ocitne v situaci, kdy je pomoc druhých nezbytná. Zde hraje velkou roli pedagog, jehož profesní

---

⁴ Negativní stres, který organismus škodlivě zatěžuje

⁵ Zranitelnost

náplní je jak pomoc žákovi se zvládnutím učiva, tak pomoc při vyrovnávání se s právě těžšími životními situacemi. (Punová, 2013)

Tato autorka také uvádí, že rozlišit lze tři základní hlediska, která mohou na jedince zapůsobit buď pozitivně (posílením) či negativně (oslabením). Jsou jimi pedagog, škola či jiný prostor spojený se vzděláním a samotný proces vzdělávání. Pro podporu resilience je tedy důležité zkombinovat tyto tři prvky. (Punová, 2013)

V rámci osobní resilience dítěte se u něj rozvíjejí různé faktory, které jej chrání před přímým dopadem násilí v rodině. Mezi tyto protektivní faktory patří zejména utváření bezpečného vztahu s rodičem, který není původcem násilí, nebo s jinou pečující dospělou osobou a patří sem také sociální opora, kterou dítě získá v širším rodinném kruhu, v dobrých vztazích se sourozenci a kamarády. Všichni tito lidé dokáží u dítěte zmírnit dopad stresové situace. (Sobotková, 2016)

Za základ resilience u dětí výzkumy označují zdravé sebepojetí. Jestliže má dítě možnost získat sebevědomí z činností či zážitků, které se netýkají rodiny, ale například jeho úspěchů ve škole nebo zájmovém kroužku, zvyšuje to jeho šanci na zvládnutí rodinného stresu. (Sobotková, 2016) Zde ale také záleží na tom, jak náročná je situace v rodině dítěte. Pokud dochází i k ekonomickému násilí, dítě takovou možnost jako prosazení se skrze zájmovou činnost, za předpokladu, že jde o chození do placených školních kroužků či účastnění se zpoplatněných mimoškolních aktivit, nemá.

Z výzkumného projektu Nicole Allen z roku 2003, který zmiňuje Čírtková (2020, str. 183–184) vycházejí 4 základní copingové⁶ strategie, které používají děti v rámci zvládnání domácího násilí:

Strategie agresivní / hledání pomoci (aktivní strategie)

Ve výzkumu se objevila skupina dětí s agresivními reakcemi vůči násilnému rodiči. Tyto děti se tak snažily zastavit násilí probíhající na matce. Většina dětí z této skupiny se snažila najít pomoc, ale zároveň nebyla vůči své matce ochranná. V údajích děti z této skupiny uvedly, že alespoň jedenkrát od incidentu odešly nebo se ho snažily ignorovat. Z hlediska emocionální stránky děti pociťovaly typické projevy jako strach, vztek či zmatenost.

Overprotektivní strategie (aktivní strategie)

Děti v této skupině se nijak výrazně nelišily od skupiny předchozí. Společné znaky spočívají v používání agresivních projevů v rámci snahy ubránit matku. Jen malé procento

---

⁶ Pojmem coping lze označit zvládnání působícího stresoru

z těchto dětí se však pokusilo vyhledat či přivolat pomoc. Pokud bylo v rodině více dětí, pak jediný, kdo o domácím násilí věděl, byli právě další sourozenci. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že děti z této skupiny nebyly schopné ignorovat nastalou situaci a od napadení matky nezvládly odejít.

Strategie ignorování / vyhýbání se (pasivní strategie)

V této skupině bylo nejvíce dětských respondentů. Tyto děti prožívaly silné emocionální reakce (strach, zlost, zmatek), ale většina z nich z místa, kde se násilí odehrálo, odešla. Jen malá část z nich s poté pokusila zastavit útok násilného rodiče a žádné z dětí se nepokusilo vyhledat pomoc.

Strategie minimální reakce (pasivní strategie)

Děti z této skupiny jsou dle jejich projevů hodnoceny jako nejméně emocionálně angažované. Ve stresové situaci u nich může dojít k zamrznutí. Děti také zpětně reflektovaly, že pociťovaly emoce jako strach, zlost a zmatenost, avšak z místa, kde se násilí odehrávalo, odešly nebo násilí ignorovaly. Vůči matce jsou takové děti ochranné, ale pomoc nevyhledají. (Čírtková 2020)

3.6 Rodina dítěte

Problém, kterým se domácí násilí odlišuje od společenského násilí jako např. od války, tkví zejména v rozsahu jeho následků. Dítě totiž ztrácí svou základní jistotu, rodinu. U společenského násilí pomáhá dítěti soudržnost rodiny a udržování blízkých citových vztahů. V případě domácího násilí se tento problém často prolíná i s jinými problémy jako např. sociální izolací, nezaměstnaností, užíváním návykových látek nebo alkoholismem rodičů. (Sobotková, 2016)

Ohrožující je pro dítě obraz normálnosti násilné rodiny, který přejímá minimálně do té doby, než si může utvořit srovnání s jiným rodinným prostředím. Za normu poté takové dítě vyrůstající v násilné rodině může považovat právě slovní urážení, fyzické napadání i hrubé zacházení. (Sobotková, 2016)

Výzkum ukázal, že nejdůležitějším zdrojem, který děti může ochránit před negativními dopady způsobenými vystavením domácímu násilí, je silný vztah s kompetentním, pečujícím a pozitivně laděným dospělým, nejčastěji rodičem či jiným rodinným příslušníkem. Bohužel, pokud jsou rodiče sami svědky či oběťmi násilí, mohou mít potíže s plněním takové rodičovské úlohy. (Osofsky, 1999)

Do jedné z forem projevů domácího násilí patří také zanedbávání dítěte. Matka, která je obětí domácího násilí, je traumatizovanou osobou. Po násilných incidentech se musí

psychicky vzpamatovat a teprve poté začíná věnovat energii dětem, domácnosti a svému zaměstnání. Nezřídka ale matku limitují psychické, fyzické či psychosomatické potíže, a tak je otázkou, jak dobře může taková matka zajistit odpovídající péči svým dětem. Pokud je původcem násilí v rodině otec, zpravidla se o děti nestará, ale po manželce a dětech požaduje poslušnost. Není tedy výjimkou, že poté roli pečujícího rodiče přebírají starší ze sourozenců. (Čírtková, 2020) Tato proměna rolí v podobě parentifikace⁷ či spousifikace⁸ představuje pro dítě velkou komplikaci, zejména protože zde dochází ke ztrátě dětství a nadměrnému zatěžování stresem. (Sobotková, 2001) Domnívám se, že s tím následně souvisí nutnost předčasného dospění spolu se ztrátou dětství, což může v budoucnosti vést ke komplikacím v osobním životě dítěte.

Pokud byl rodič dítěte svědkem násilí či je sám obětí násilí, je pravděpodobné, že bude mít problémy s vyjádřením emocí, citlivostí a vnímavostí ke svým dětem. Takový rodič může propadnout depresi a bude pro něj tak téměř nesplnitelné zajistit potřeby svých dětí. Děti tak nemohou být závislé na důvěře a bezpečí pocházejících od jejich rodičů a mohou se emocionálně stáhnout. Problematické navazování vztahů v již raném věku později může zapříčinit partnerské problémy. Depresivní rodiče mohou být podrážděnější a vůči dítěti budou reagovat méně často, což ale může vést k tomu, že se podobnému sníženému reagování děti naučí a budou žít v sebeobviňování, že za špatnou náladu rodiče mohou ony samy. (Osofsky, 1999)

3.7 Rozvod rodičů a styk dítěte s násilným rodičem po rozvodu

V případě rozvodu či rozchodu rodičů nastává pro dítě i pro ně oba další těžká situace. Vyřešit ji tak, aby bylo zajištěno bezpečí dítěte a rodiče, který byl obětí domácího násilí, a zároveň, aby žádná ze stran nebyla omezena ve svých právech (právo rodiče na styk s dětmi) a přitom dbát na zásadu rozhodovat ve prospěch blaha dítěte, není jednoduché. Při řešení se tedy kříží tři oblasti zájmu: ochrana a podpora oběti/i domácího násilí, ochrana dětí, rodičovská práva násilného rodiče po rozvodu či rozchodu. (Čírtková, 2020)

Opuštění násilníka má ale pozitivní vliv právě především na děti, a to zejména v takovém ohledu, kdy rodič, který násilí odmítl a od svého násilného partnera odešel, dává dětem pozitivní signál, že násilí není v pořádku a není normální si ho nechat líbit. (Čírtková, 2020)

---

⁷ Tj. převzetí role rodiče dítětem

⁸ Tj. emoční parentifikace

Pokud týraná žena opustí násilnického partnera, není výjimkou, že opuštěný partner se může pokusit využívat děti jako prostředek k pokračování násilí či jen znepříjemňování jejího života. V případech, kdy samy děti odmítají kontakt s násilnickým otcem je nutné pečlivě zvážit právo otce na styk s dětmi a případně upřednostnit bezpečí dětí i matky. Jako faktory, které mohou limitovat styk otce s dětmi, jsou uváděny drogová, alkoholová či jiná závislost, odmítání viny a odmítání projevení omluvy dítěti, psychopatologie otce, nepřítomnost vazby k dítěti, klinicky ověřené příznaky posttraumatické stresové poruchy u dítěte. (Čírtková, 2020)

Pokud rodič-agresor dítě zstrašuje či jinak ovlivňuje, pak (po jeho pobytu v léčebně, na psychiatrii či v jiném zařízení) s ním dítě s největší pravděpodobností nemusí chtít komunikovat. Zapříčinit to může psychický stres, který plyne ze setkání s agresorem. Psycholog by měl v takovém případě navrhnout zrušení kontaktu s násilným rodičem. Není dobré dítě k takovému styku nutit, protože by to později mohlo mít následky, jak v jeho psychice, tak i v sociální oblasti. (Sedlák, 2007) Zrušení kontaktu by se ale mělo týkat jen případů, kdy rodič páchal násilí přímo na dítěti. Neplatí totiž, že pokud je pácháno násilí vůči druhému rodiči či partnerovi, je automaticky pácháno také na dítěti.

Domnívám se však, že ke zrušení kontaktu s násilným rodičem spíš také dochází až ve zletilém věku oběti. Dochází k němu jak z důvodu plnoletosti a spolu s tím získané svéprávnosti, tak z důvodu nesvěření se s problémy nebo jejich neřešením v dětském věku.

V dnešní praxi se samozřejmě ve velké míře pracuje s individualizací jednotlivých případů, na jejímž zohlednění závisí výsledek rozsudku.

4 Pedagog jako jeden z nástrojů pomoci

Pedagogové ve školách při výkonu své profese vnímají řadu nedostatků, kterých se rodiče ve výchově svých dětí dopouštějí. Některé rodiče zatěžují nároky na interakci s dítětem, někteří jsou ve výchově nezodpovědní či nedůslední, mají problémy vytvořit dítěti sociálně prospěšné prostředí nebo nejsou schopni své dítě akceptovat takové, jaké je. Úkolem pedagoga je zajistit prostor pro výchovu a poskytnout podobnou úroveň vzdělání dětem z různých rodin v situaci, kdy je každé dítě zcela jinak připraveno jak po psychické, fyzické i sociální stránce. Pedagogové mají řadu výchovných postupů a prostředků, kterých mohou využít při setkání jak s poruchami v chování žáků, tak s následky zanedbávání či týrání v rodině. Nejsou však všemocní a jejich spolupráce s institucemi zabývajícími se psychologickou pomocí je občas nezbytná. Existují ale také pedagogové, kteří se zможou jen na pouhé konstatování, že žák není zcela v pořádku a je u něj potřeba výchovného vedení. (Sedlák 2004a) Namísto toho by např. pedagogicko-psychologické vyšetření, které by u dítěte mohlo odhalit příčinu jeho neúspěchu, mohlo dítěti mnohé ulehčit. Otázkou však je, nakolik se doporučení navštívit s dítětem pedagogicko-psychologickou poradnu budou rodiče držet. Žádný přímý nástroj, kterým by pedagog mohl tuto situaci řídit totiž není, vše, co může udělat, je dítě do poradny doporučit, pak už záleží na rodičích, jak s touto situací naloží.

Dalším faktorem, který ovlivňuje psychiku pedagogů, je jejich vztah s žáky. Rozdílné vnímání role žáka a učitele může vyústit v nejednu konfliktní situaci. (Sedlák, 2008)

V praxi se pedagogové mohou vyskytnout v situaci, kdy v daném okamžiku nemusí být pro dítě zcela ideální postupovat přesně podle dané legislativy, v tomto případě podle školského zákona. Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) § 22b povinnosti pedagogických pracovníků, odstavce f, je pedagog povinen „poskytovat dítěti, žáku, studentovi nebo zákonnému zástupci nezletilého dítěte nebo žáka informace spojené s výchovou a vzděláváním.“ (Zákon č. 561/2004 Sb.)

V norské studii autorů Albaek et al. (2018, str. 239) se píše, že učitelé uvedli jako další z důvodů nekonfrontování žáků, u kterých mají podezření na domácí násilí, strach z toho, že žakovu situaci ještě zhorší. Uvádí zde také termín „moral dilemma“ či „moral distress“, který vysvětlují tak, že v případě, kdy je nutné čelit morálním dilematům, prožívají učitelé pochybnosti a je pro ně obtížné jednat. (Albaek et al., 2018)

4.1 Odhalení příznaků, nabídka pomoci a nesdílnost dětí

Pedagogové zřídka kdy odhalí, že dítě žije v rodině, kde je přítomno domácímu násilí. Přestože mohou některé příznaky zaregistrovat, nemusí precizně poznat, že jde zrovna o následky domácího násilí. Pedagogové jsou totiž v takových situacích minimálně připraveni a schopni zasáhnout. (Sedlák, 2008)

V našem právním řádu, konkrétně v zákonu o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., § 10, lze najít termín oznamovací povinnost. Týká se státních orgánů, pověřených osob, škol, školských zařízení, poskytovatelů zdravotních služeb, případně dalších zařízení určeným dětem a vztahuje se ke zjištění skutečností, které naznačují, že dítě, se kterým se dostali do styku, podléhá popisu v § 6. V § 7 je poté uvedeno, že oprávnění na upozornění orgánu sociálně-právní ochrany má každý občan našeho státu. (Zákon č. 359/1999 Sb.)

Pokud pedagog zjistí, že se vyskytl v přítomnosti dítěte, které zažívá domácí násilí, může náhle pocítit silnou touhu dítě zachránit. Jeho úkolem však není vyšetřovat nastalou situaci, natož se zasazovat o to, aby bylo dítě z rodiny odebráno. Jeho rolí je naslouchat dítěti bez odsuzování a poskytnout mu pro svěřování vhodné místo, kde se bude cítit bezpečně. (Kearney, 1999) Vhodnou reakcí na svěření se je poté zachovat klid a nebyt přehnaně emotivní, dát dítěti najevo, že se zachovalo správně a že je v pořádku projevit emoce, které cítí a že za vzniklou situaci nenese odpovědnost. Verbální reakce by poté měla vypadat následovně: poděkovat za proběhlý rozhovor, zeptat se, co chce dítě nadále dělat (např. sedět dál ve třídě, jít za vrstevníky atd.), ujistit ho, že je pedagog k dispozici pro další rozhovor, ale neslibovat nic, co nemůže splnit. (Derbyshire Country Council, 2018)

Pedagog by se měl také zdržet odsuzování násilného rodiče. Bez ohledu na situaci je násilný rodič totiž stále součástí rodiny a dítě k němu může chovat některé pozitivní city. Ve chvílích, kdy je násilný rodič mimo afekt, dokáže být milující a starostlivý, a takového rodiče si dítě přeje, proto ho může bránit. Je také pravdou, že děti, které zažívají domácí násilí nechtějí, aby se rodina rozdělila, ale pouze, aby přestalo násilí. V neposlední řadě by pedagog neměl dítě školit nevyžádanými informacemi, které by poté dítě doma mohlo prezentovat. Mohla by tím totiž být ohrožena jeho bezpečnost. (Kearney, 1999)

Ve výzkumu Nicole Allen z roku 2003 při otázce, s kým by děti měly o domácím násilí, které se odehrává v jejich rodině, mluvit, označilo pedagoga jen pouhých 12 % respondentů. Tuto formu pomoci hodnotili jako dobrou a jednoduchou. (Čírtková, 2020)

Čírtková tamtéž uvádí, že atraktivita pedagogů jako důvěrných osob klesá spolu s narůstajícím věkem dítěte. Každé páté dítě na prvním stupni základní školy by se na učitele

se svou důvěrou obrátilo, zatímco ve věku 15–17 let by se učiteli svěřilo již jen každé desáté dítě. Mužští pedagogové jsou na tom oproti kolegyním ženského pohlaví ještě trochu hůře, ženy pedagožky v žácích totiž vzbuzují daleko větší důvěru. Proces svěřením se učiteli brzdí také strach žáků z toho, že jim učitel neuvěří. (Čírtková, 2020)

Problémem je pak také akčnost učitele v pomoci dítěti, které domácí násilí zažívá nebo je mu přítomno. Děti mají strach, že učitel bez ohledu na jejich přání podnikne kroky, které dítě nechce. Pokud tak pedagog totiž opravdu učiní, stane se z dítěte objekt rozhodovacích procesů, jež nebude schopno ovlivnit. (Čírtková, 2020) Jak jsem zmiňovala již výše, dítě ve skutečnosti nechce, aby se jeho rodiče rozvedli či rozešli, přeje si pouze zastavit násilné chování rodiče či rodičů, a i přesto, co se doma odehrává, k nim většinou stále ještě pociťuje pozitivní emoce.

5 Škola a nabídka její pomoci v boji proti domácímu násilí

Škola je pro děti, které se nachází ve složité rodinné situaci, často jediným bezpečným místem. (Kearney, 1999) Protože je škola místo, kam doprovází své děti většinou jen jeden z partnerů či manželů, mohla by být ideálním místem, kde nabídnout obětem domácího násilí pomoc. (Teaching expertise, 2012)

Škola může dítěti nabídnout podporu formou poradenství, během kterého si dítě promluví se školním psychologem či výchovným poradcem. Takovou podporu však může poskytovat pouze plně kvalifikovaný odborník. (Derbyshire Country Council, 2018)

Poradenství dostupné ve školách je upraveno v zákoně č. 561/2004 Sb., § 116. Školská poradenská zařízení mají zajišťovat informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost a mimo jiné poskytovat i pedagogicko-psychologické služby a speciálně pedagogické služby. Funguje zde rovněž mezioborová spolupráce s OSPOD a dalšími orgány a institucemi. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Přímo ve škole jsou poradenské služby zastupovány školským poradenským pracovištěm. Jeho působení zajišťuje výchovný poradce a školní metodik prevence, může však být provozováno také prostřednictvím školního psychologa či speciálního pedagoga. (Vyhláška č. 72/2005 Sb.)

5.1 Role školy v prevenci domácího násilí

Školy by měly hrát klíčovou roli zejména v prevenci, a to prostřednictvím rozvoje pozitivních a zdravých vztahů s ostatními. Nutné je v prevenci využít komplexní přístup, ve kterém se mísí snižování násilného chování a sexistických postojů, které násilí ve vztazích udržují a posilují. (Derbyshire Country Council, 2018)

Na základních školách by se měla prevence domácího násilí odvíjet od podpory a výuky dětí v: rozvíjení porozumění tomu, co je a co není přijatelným chováním ve vztahu, rozvoji dovedností v oblasti komunikace, vyjednávání a řešení konfliktů, podporování genderové rovnocennosti, získání pomoci a podpory, pokud mají strach o sebe či jinou osobu, a v rozvíjení vědomí, že násilí mohou páchat i lidé, které děti znají, tj. také rodinní příslušníci. (Derbyshire Country Council, 2018)

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027 je dokumentem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, v němž je představena mimo jiné také úloha školství v prevenci takového chování. Do rizikového chování je zde zařazeno právě i domácí násilí. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019)

Strategickým cílem vymezeným pro školy je zde: „Zkvalitnit a zefektivnit systém vzdělávání pedagogických pracovníků a dalších aktérů v oblasti primární prevence rizikového chování, který povede ke zvýšení znalostí, dovedností a kompetencí žáků a dalších cílových skupin.“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019, str. 9)

Za hlavní prioritu je v tomto dokumentu považováno zajištění optimálních podmínek pro realizaci činnosti školních metodiků prevence, kterých je v českých školách nedostatek, pomocí navýšení financování (specializační příplatky) či snížením jejich přímé pedagogické činnosti. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2019, str. 23) zde reflektuje požadavek na řádnou kvalifikaci osob pracujících na pozicích spojených s primární prevencí. S tím se pojí další priorita zmíněná v tomto dokumentu týkající se mimo jiné průběžného vzdělávání metodiků prevence a dalších pracovníků školských poradenských zařízení. Zároveň má být téma primární prevence rizikového chování zařazeno také do bakalářského a magisterského studia na pedagogických fakultách. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019)

Za efektivní ve školské primární prevenci je považována například: komplexnost strategií působících na určitou cílovou skupinu, dlouhodobá práce s dětmi zahájená včas (ideálně již v předškolním věku), práce v menších skupinách a aktivní účast dětí, denormalizace rizikového chování a poskytnutí k němu pozitivních alternativ. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019)

II Empirická část

6 Fungování dětských obětí domácího násilí ve školním prostředí

6.1 Cíl výzkumného šetření

Tato bakalářská práce se zabývá domácím násilím páchaném na dítěti, vlivem tohoto jevu na rodinné, přátelské vztahy, jeho působením na dítě ve škole promítnutím do vztahů s pedagogy a spolužáky. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak takové děti ve škole fungovaly, zda měly kázeňské problémy či problémy s učením a jaké měly vztahy s vrstevníky, zejména se spolužáky, a jaké vztahy fungovaly mezi nimi a pedagogy. Cílem bylo také zjistit, zda se ve třídě, kam takové dítě docházelo, objevila šikana.

6.2 Volba výzkumné metody

Tento průzkum byl proveden prostřednictvím kvalitativního šetření. V kvalitativním přístupu jde zejména o hloubkové a kontextuální prozkoumání určitého zeširoka definovaného jevu, a zjistit tak o něm maximální množství informací. Na základě těchto informací se následně formulují teorie, které však nelze zobecňovat. Zjištěné poznatky platí pouze pro zvolený výzkumný vzorek. (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, str. 13–24) Tito autoři také označují získání detailních a komplexních informací o zkoumaném jevu za cíl polostrukturovaného rozhovoru.

Právě polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami jsem zvolila jako metodu průzkumu. Základní otázky jsem si připravila předem a položila je všem respondentům. Doplnující otázky se poté odvíjely od jednotlivých odpovědí respondentů. Přepis jednoho z rozhovorů je se souhlasem respondenta prezentován v příloze.

Otázky jsem vytvářela na základě několika témat, na která jsem se chtěla ve výzkumu celkově zaměřit: rodinná situace, škola, vztahy s vrstevníky a pedagogy. Zabývala jsem se jimi v tomto pořadí. Rozhovor jsem začala tématem rodiny, tedy otázkou na zkušenost s násilím, dále jsem pokračovala otázkami týkajícími se školy, vrstevníků a pedagogů. V další části rozhovoru jsem se ptala na nabídnutou či poskytnutou pomoc a závěrečná otázka byla směřována na šikanu.

Připravené otázky:

- 1) *Jaká je tvá zkušenost z dětství v oblasti násilí?*
- 2) *Jaké to pro tebe bylo?*
- 3) *Změnilo tě to nějak? Jak?*
- 4) *Chodil/a jsi do školy tehdy rád/a nebo...?*

- 5) *Měl/a jsi nějaké kázeňské problémy, problémy a učením apod.?*
- 6) *Jaké vztahy jsi měl/a se spolužáky?*
- 7) *Jak se k tobě chovali učitelé? (Pokud mluvil/a o změně viz. výše...Jak jsi se změnil/a?)*
- 8) *Svěřil/a jsi se někomu se svými problémy, nebo...?*
- 9) *Byl někdo, kdo ti pomohl? (Kdo? Jak?)*
- 10) *Jak to bylo ve vaší škole nebo třídě se šikanou? (Pokud byla kladná odpověď –dále rozvíjet k podotázkám: Zažil/a jsi ji také? Na čí straně jsi byl/a?...)*

6.3 Formulace výzkumných otázek

Pro vypracování empirické části této bakalářské práce jsem si stanovila tyto výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka: *Jak dětské oběti domácího násilí fungovaly ve školním prostředí?*

Podotázka č. 1: *Jaký byl postoj učitelů a spolužáků ke krizové situaci žáka zasaženého domácím násilím?*

Podotázka č. 2: *Pokud se ve školní třídě, do které oběť domácího násilí docházela, objevila šikana, jakou roli v ní zastávala?*

6.4 Charakteristika zkoumaného vzorku

Výzkumného šetření se zúčastnilo 5 respondentů, jednalo se o čtyři ženy a jednoho muže. Všichni splnili věkovou hranici plnoletosti, nejmladšímu respondentovi bylo v době šetření 22 let, nejstaršímu 27 let. Tři respondenti studují vysokou školu, jeden respondent již získal vysokoškolský titul a nyní pracuje a jeden dokončuje střední vzdělání s maturitní zkouškou.

Všichni respondenti žijí v Praze. Dva z respondentů mají jinou národnost než českou, jeden z nich má české občanství. Všichni respondenti splňují podmínku studia na českých školách. Oba respondenti jiné národnosti studují v České republice od 7. třídy základní školy. Jeden z respondentů vyrůstal v dětském domově.

Tabulka č.1: složení výzkumného vzorku

	<i>pohlaví</i>	<i>věk</i>	<i>dosažené vzdělání</i>	<i>aktuální činnost</i>	<i>státní občanství</i>
<i>respondent č.1</i>	žena	24 let	středoškolské	studium VŠ	české
<i>respondent č.2</i>	muž	27 let	střední odborné	studium SŠ s maturitní zkouškou	české
<i>respondent č.3</i>	žena	22 let	středoškolské	studium VŠ	ukrajinské, české
<i>respondent č.4</i>	žena	25 let	středoškolské	studium VŠ	slovenské
<i>respondent č.5</i>	žena	26 let	vysokoškolské	pracovní poměr	české

Tabulka č. 2: charakteristika domácího násilí u respondentů

	<i>druh násilí</i>	<i>násilná osoba</i>
<i>respondent č. 1</i>	psychické	matka
<i>respondent č. 2</i>	fyzické	vychovatel v dětském domově
<i>respondent č. 3</i>	fyzické, psychické, sexuální	matka, sex. ze strany vzdáleného příbuzného
<i>respondent č. 4</i>	svědek domácího násilí mezi rodiči, psychické, sexuální obtěžování	matka, otec, sex. ze strany dědečka
<i>respondent č. 5</i>	fyzické, psychické	otec

6.5 Kostra analytického příběhu

Na úspěšném fungování dětí ve školním prostředí (procesu) se podílí mnoho různých vlivů. Někdy stačí málo a dítěti se ve škole může začít dařit hůře, ale situace je mnohem komplikovanější, pokud je několik z těchto důležitých vlivů silně narušeno. Rodinné zázemí a vztahy v rodině jsou jedním ze základních a nejdůležitějších vlivů. V rodině vše začíná a pokud dítě nemá pozitivní zázemí, objevuje se u něj menší pravděpodobnost splnění předpokladu dobrého začlenění do školního procesu a prostředí než dítě pocházející z láskyplné rodiny. S reakcí dítěte na složitou rodinnou situaci, v tomto případě domácího násilí, se poté pojí jeho chování k vrstevníkům a jejich reciprocita chování vůči němu, vztahy s pedagogy a přístup ke vzdělávání obecně.

6.6 Proces získání dat

Respondenty jsem kontaktovala na základě jejich reakce na mou prosbu o účast v průzkumu, kterou jsem zveřejnila na facebookových stránkách několika vysokých škol v Praze. Domluvili jsme si schůzku v mnou sehnanych prostorách kanceláře, abychom měli na rozhovor dostatek prostoru a soukromí. Před zahájením rozhovoru jsem každému respondentovi nabídla drobné občerstvení a krátce představila sebe, téma práce a cíl výzkumu. Dále jsem je upozornila na nahrávání rozhovoru, požádala o jejich souhlas s tím a také o svolení přepisu rozhovoru do bakalářské práce. Také jsem je ujistila, že vše bude uvedeno anonymně. Následně jsem každého z nich požádala o doplnění základních informací jako věk, vzdělání a bydliště. Po upřesnění těchto informací jsme se již věnovali samotným otázkám. Pro všechny respondenty jsem měla připraveno deset totožných otázek, přičemž z jejich odpovědí vyplynula spousta dalších doplňujících otázek. Jak jsem již zmínila, rozhovory byly audio nahrávány. Byla tak zajištěna lepší plynulost a přirozenost rozhovoru, protože jsem respondentovu řeč nemusela přerušovat z důvodu zapisování jeho výpovědi. Respondenti ochotně odpověděli na všechny otázky a s ohledem na citlivost tématu byli velmi sdílní.

Před prvním rozhovorem jsem si nebyla jistá, kolik času schůzka zabere a odhadovala jsem cca 40–60 minut, s čímž byli obeznámeni i respondenti. Nejkratší rozhovor nakonec trval 20 minut, nejdelší 55 minut. Ostatní tři se pohybovaly mezi 22–28 minutami. Jak jsem uváděla již v kapitole Volba výzkumné metody, výsledky průzkumu nelze zobecňovat a vyhodnocení získaných dat je tedy pouze limitované.

6.7 Analýza získaných dat

Výpovědi získané od respondentů prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru jsem vyhodnotila tímto způsobem: Ze všech audio nahrávek rozhovorů jsem vypracovala doslovné přepisy. Vytisknuté přepisy jsem několikrát přečetla a posléze si začala poznamenávat společná témata a v nich jednotlivé shody a rozdíly. Z této činnosti mi vyplynulo celkem 6 hlavních témat: vztahy v rodině, prožívání, reakce na domácí násilí, vztahy s vrstevníky, postoj ke škole a postoje pedagogů k oběti.

Metodou, kterou jsem k analýze získaných dat zvolila, je interpretativní fenomenologická analýza (dále IPA). „V protikladu k tradičním kvantitativním výzkumným perspektivám v psychologii vede IPA k porozumění zkušenosti člověka na idiografické úrovni se zaujetím pro to, jaký význam přisuzuje své zkušenosti určitý člověk v určitých podmínkách či situaci a jaká je podoba tohoto procesu nabývání významu. (...)“

Jeví se jako vhodná perspektiva, z níž můžeme pohlížet na kvalitativní data, jestliže chceme popsat a interpretovat způsob, jakým nositel zkušenosti, která nás zajímá, přisuzuje této zkušenosti význam. Osvědčuje se také v případech, kdy je předmětem výzkumu neobvyklá skupina, situace nebo zdroj sběru dat.” (Koutná Kostínková a Čermák, 2013, str. 9)

6.8 Interpretace výsledků výzkumu

Vztahy v rodině

Rodina je to, kde si dítě osvojuje základy života, z čeho čerpá v dospělosti. V žádném z příběhů, které jsem si v tomto průzkumu mohla vyslechnout, neměl ani jeden z respondentů běžně fungující rodinu. A protože se domácí násilí odehrává právě mezi rodinnými příslušníky, byla otázka na rodinnou situaci respondentů samozřejmostí. Z odpovědí 4 z 5 respondentů vyplynulo, že vyrůstali v nefunkční rodině.

Respondent č. 1: *„Já jsem vlastně byla dítě na zachránění manželství, ale rodiče se pak rozvedli a já jsem vyrůstala s matkou, kde byla problematika alkoholismu a vlastně asi i nějak nezpracovaný rozvod.“*

Respondent č. 3: *„Tátu máme v rodině, ale ten, nejsem z Česka původně, když mi bylo asi 2 roky, tak odjel do Prahy, aby mohl něco vydělávat, protože jsme neměli moc peněz. A většinou se do těch 8 let mé výchovy účastnila jenom mamka. Měla jsem takovou postavu otce u dědečka, ten mě měl hrozně rád, jsem první vnučka. A ten otec jako neměl tu příležitost, pak mi jen řekl, že jsem zklamání, protože jsem nešla studovat právníka.“*

Respondent č. 4: *„Moji rodiče doma, tak ti se začali šíleně hádat, až mlátit, před mýma očima...No a pak vlastně jsme se ve 13 přestěhovali do Prahy a dostala jsem otčíma, a to byla ještě větší katastrofa pro mě, pro mámu už ne. Ale právě on mi dělal různé naschvály a byl na mě takovej jako hodně drsnej...a tam prostě jsme spolu hodněkrát bojovali, až jsem se v 18 odstěhovala na 3 měsíce.“*

Respondent č. 5: *„Tak já jsem, co si vzpomínám, s tátou nežila odjakživa, nevěděla jsem, že je to můj táta asi do 6 let, takže jsem ani neznala ty fyzický tresty, protože nikdo jinej to vlastně dřív nedělal v rodině.“*

Jeden z respondentů dokonce zmínil, že u něj došlo k porovnání normality v jeho rodině s jinými rodinami. Jak už bylo uvedeno výše, je zcela běžným jevem, že to, v čem dítě vyrůstá, považuje za běžnou normu i jinde, a to až do té doby, dokud se nesetká s jinou takovou běžnou normou a neporovná či nepřehodnotí ji.

Respondent č. 1: „*Tak jako dětsky jsem vnímala, že v jiných domácnostech to funguje tak jako hezčejc, protože je to tam víc láskyplnější a myslím si, že se to teda projevovalo tím, že jsem spíš chtěla být u sousedů, kamarádek a tak. Moc žádný uvědomování si tam v té chvíli nebylo, protože přesně, bydlely jsme s tou mámou samy a já jsem věděla, že u toho táty je mi dobře a že ten víkend byl vždycky takovej radostnější, ale víc nějakýho uvědomění jsem neměla.*”

Poslední respondent vyrůstal v dětském domově, což znamená, že i jeho rodina byla nefunkční, a to ještě v daleko větší míře než u předchozích respondentů. Ve chvíli, kdy je dítě odebráno pečujícími osobám, by se mohlo zdát, že pro takové dítě nastanou lepší časy. U tohoto případu se to však takto vyložit nedá. Těžko říct, zda šlo tehdy postupovat jinak, aby bylo zabráněno dalšímu páchání násilí na tomto respondentovi v dětském věku. Okolnosti opuštění ústavu popisuje následovně:

Respondent č. 2: „*Vlastně vysvobozením bylo to, že v 5, 6 letech, těsně po narozeninách, si babička našla nového přítele, protože trpěla asi stejně tak jako já, manžel ji bil a típal o ní cigarety. A byla s ním další rok po tom, co nás s mamkou vyhodil na mráz v lednu...pak si našla nového přítele a ten přišel s nápadem, že by si nás vzali...*”

V první otázce bylo samozřejmě obsaženo také to, jaké násilí jako děti respondenti zažívali. V teoretické části jsem se věnovala zejména dětským svědkům násilí mezi rodiči. Takový případ se mi během průzkumu objevil jen jednou, i když v kombinaci s dalšími typy násilí. I zdánlivě nevinnější forma domácího násilí v podobě přítomnosti u násilných incidentů probíhajících mezi rodiči však dítě velmi těžce poškozuje.

Respondent č. 4: *Takže třeba si vzpomínám, že moje máma držela nůž nad mým otcem nebo jí otec tahal za vlasy po celým bytě. Nebo se kolikrát zavírali, zpočátku se tedy zavírali ještě do ložnice, kde jsem slyšela jenom výkřiky a prostě řev a nemohla jsem zasáhnout, když jsem chtěla, tak mě vyhodili.*

U tohoto respondenta se také objevilo psychické násilí v podobě psychické manipulace a sexuální násilí.

Respondent č. 4: *„Tak přímo na mně se násilí dělo, když mi bylo tak 4–5 let, v těchhle dvou letech, to mě sexuálně obtěžoval můj děda z táty strany.“*

Sexuální násilí v rozhovoru zmínil také respondent č. 3.

Respondent č. 3: *„Zároveň s tím psychickým násilím ze strany mamky jsem asi v 5 nebo v 6 letech začala být trochu obtěžovaná ze strany staršího kluka, byl to teda taky člen rodiny a asi o 5 let starší, takže potom tam došlo k tomu sexuálnímu násilí...“*

Zde je lehce nastíněno, že respondent situaci nevnímal jako něco, čím mu rodiče ubližují. Domácí násilí má však mnoho podob a jednou z nich je právě i zmíněná psychická manipulace.

Respondent č. 4: *„Můj otec 10 let nepracoval, takže jsme měli velkou chudobu, kdy jsem musela zvonit 3x na zvonek, aby máma věděla, že to nejsou vymahači nebo policajti, který by nás vystěhovali, ale to jako není násilí...a prostě to jsou takový věci že jsme museli doma najednou když někdo zvonil, ležet potichu bez hnutí, protože vlastně máma měla strach.“*

Další čtyři respondenti zažili domácí násilí, kde byli přímou obětí oni sami. U těchto respondentů se poté objevily následky, o kterých hovořili, zejména v psychické rovině.

Respondent č. 1: *„Já nemám zkušenost s fyzickým násilím nebo jako nějaký běžný pohlavek tam občas byl, ale jinak u mě šlo o psychické týrání ze strany matky...ze strany tý mámy tam byla velká nenávisť vůči tomu otci, bývalému manželovi, a ona třeba často říkala, že budu stejně k ničemu jako ten otec, byly tam vulgarity a hodně mi podkopávala sebevědomí.“*

Respondent č. 2: *„Co se týče oblasti násilí, tak mě to potkalo už asi ve 4 letech, vlastně jsem od 3 do 6 byl v dětském domově. Měl jsem problémy s počůráním, a když mě starší sestra, co tam byla se mnou, neschovala, nepřebalila nebo něco takovýho, tak jsem většinou dostal rákoskou nebo něčím.“*

Respondent č. 3: (hovoří o matce) *„Ona předpokládala, že budu jako ona, ona je hodně extrovertní, pravý opak a nedokázala se s tím smířit, takže různě mě porovnávala a ponižovala.. A pak mě i bila občas, ale spíš mě poznamenalo to psychické násilí, protože ta fyzická bolest se dá zvládnout, ale to psychické tě poznamená. A jinak tam bylo snižování celkově nějaké váhy toho, co si myslím já, co chci. Mamka mi mohla říct, teď se omlouvám,*

ale že jsi ještě malá h***o, abys něco věděla nebo něco chtěla, abys tady rozkazovala. Takže jako hodně snižovala hodnotu mých myšlenek a tu moji hodnotu celkově. Nebo že mi mohla nadávat, že jsi blbá, jsi taková a...”

Respondent č. 5: *„Tak moje zkušenost byla taková, že jsem měla tatínka nebo mám tatínka, už s ním nejsem ve styku, kterej vychovával stylem bití a fyzického nucení k věcem a vždycky to bylo, jako bylo to fyzický násilí, nikdy to nepřešlo do nějakého sexuálního násilí nebo obtěžování, ale domáhal si prostě, domáhal si věci jakoby bitím a takovymhle násilím... U mě to bylo jakoby rozdílný nebo komplikovaný v tom, že já jsem byla trestaná za věci, který jsem neprovedla a bylo to u mě hodně spojený spíš jako s psychickým nátlakem, s nějakým psychickým týráním. Takže vlastně to fyzický násilí nebylo příjemný, samozřejmě, ale nebylo to to nejhorší, co se dělo. Takže jakoby já s tím fyzickým násilím jako takovým nemám tak špatnou zkušenost, nebo není to to nejhorší prostě, i když se to dělo jakoby často poměrně a bezdůvodně.”*

Pouze jeden z respondentů hovořil o tom, že se násilí dělo i na dalších členech rodiny. Ostatní respondenti buď nemají sourozence, nehovořili o tom nebo rodiče měli k sourozencům opačný vztah.

Respondent č. 5 *„Když byl brácha větší, vlastně ne v té míře jako na mně, ale taky občas vztáhnul ruku, jako otec na bráchu, tak to jsme pak řešili i přes policii, přes doktory, měl prostě fotky modřin a takový věci, ale v té míře, v jaký to bylo u mě, se to u bráchy neobjevilo, tam to bylo podchyceno, tam to bylo lepší.”*

Respondent č. 3 *„A spíš jako nejvíc si myslím, že mě poznamenávalo to, že mám mladšího bráchu a když se narodil on, tak jsem vlastně viděla, že jsem mohla mít jinou mámu. On měl matku, kterou jsem potřebovala já a nikdy jsem jí neměla, to mě asi nejvíc podrazilo. Protože jsem viděla, že může, tak proč nechtěla takhle jednat se mnou.”*

Přítomnost psychické deprivace, o které jsem se zmínila již v teoretické části, lze dobře pozorovat na základě rozhovorů u 3 respondentů. Jde zde zejména o popis netečného či chybějícího vztahu s matkou.

Respondent č.1: odpověděl výše u tématu následků psychické rovině

Respondent č.2: „*Vlastně moje mamka, proč jsem skončil na ulici a potom v dětském domově, tak za to může mamka, protože pila, jela hazard a brala drogy. Takže proto ji děda vyhodil, oprávněně, ale škoda, že vyhodil i nás, co jsme za to nemohli.*”

Respondent č.3: „*Mamka mě porodila když jí bylo 22, takže na to nebyla úplně připravená a přišlo mi teď jak jsem přemýšlela, že na mě žárlila, protože byla v centru pozornosti vždycky ona a teď najednou jsem se narodila já už to nebylo, ona se s tím nemohla vyrovnat a zároveň jsem byla hodně introvertní dítě, samo o sobě, ne že tam byla nějaká traumata hned ze začátku, ale jí se to hodně nelíbilo.*”

V průzkumu jsem tedy měla možnost popsat poměrně širokou škálu typů domácího násilí, přičemž každý z případů byl specifický něčím jiným. Podstatné a shodné pro všechny případy je to, že v psychice obětí zanechala takováto zkušenost velkou ránu. Zároveň u všech respondentů došlo ke kontaktu s násilím ve velmi nízkém věku, což rozhodně nelze opomíjet. A přestože se někteří během rozhovoru smáli, pokládám to pouze za reakci na stresovou situaci, již znovuprožívání traumat z dětství bezpochyby bylo.

Prožívání těžké životní situace

Všimla jsem si, že více než polovina respondentů hovořila o neporozumění situaci, ve které se ocitli, a neporozumění jednání násilné osoby. Neporozumění se u respondentů poté také prolínalo se sebeobviňováním a svalováním viny na sebe.

Respondent č. 1: „*Já jsem byla hodně depresivní dítě, tak samozřejmě zpětně to vnímám hodně, když je ti 10–12 tak jako nevíš co je to deprese nebo tak, takže tam byly velký pocity osamělosti a hodně pláče a tak, ale já jsem vlastně úplně nevěděla, co se jakoby děje.*”

Respondent č. 3: „*...hlavně jsem měla pocit, že za to můžu já sama. Hlavně když jsem viděla jako ten vztah matky a bratra, tak jsem si říkala, že za to můžu já sama a styděla jsem se.*”

Respondent č. 5: „*...takže i když se to dělo jakoby poměrně často a bezdůvodně, tak furt u mě spíš než nějaká jako bolest fyzická, která přetrvávala, tak bylo prostě to, že jsem tomu nerozuměla, jelikož jsem byla dítě, tak jsem tomu nerozuměla, proč se to stalo a dohromady vlastně s tím psychickým nátlakem to potom bylo spíš o tom, že jsem se z to vinila já sama...No a potom když to začalo, tak jsem cejtla strašnej zmatek, vůbec jsem nechápala, za a, co se děje, za b, proč se to děje, tomu jsem vůbec nerozuměla.*”

Při dotazu na to, jaké pocity respondenti prožívali, zmiňovali téměř všichni zejména pocity strachu, studu a osamělosti.

Respondent č. 1: Odpověděl viz. výše

Respondent č. 2: *„Ale hodně se to na mě potom podepsalo do budoucna. S tím, že vlastně mám jakoby strach i do teď se něčím posouvat nebo věci dotáhnout do konce. Vím, že jsem to hodně obřečel, měl jsem často modřiny...a potom jakoby spíš třeba i z fotek bylo vidět, že jsem si vlastně ani narozeniny neužíval, když mi chtěl někdo projevit nějakou radost, tak to jsem měl problém říct, že mě to těší.“*

Respondent č. 3: *„Cítila jsem se jako docela opuštěná, že jsem sama proti celému světu a zároveň jak mě ponižovala mamka, tak jsem si myslela, že jsem horší, že nestojím za nic a jsem nula (odmlka), tak jsem si říkala, že za to můžu já sama a styděla jsem se.“*

Respondent č. 5: *„A potom samozřejmě strašnej strach, protože on to spojoval s tím, že tam bylo takový to, co předcházelo jakoby tomu trestu, že uměl vždycky manipulovat hodně psychicky a dokázal tě vystresovat ještě víc, aby sis to opravdu užila (smích) ten trest jako takovej, abys prostě pochopila, že si to zasloužíš a takový to, že tě na to psychicky připravoval hodiny a hodiny, prostě ti řek jako hele teď dostaneš, protože prostě něco a bude to takhle bolet a tímhle tím to udělám a takhle, takže já jsem měla strašnej strach z toho. A potom v tu chvíli, když už teda k nějakýmu tomu trestu došlo, tak jsem cítila i úlevu, protože už to vlastně bylo pro tu chvíli za mnou.“*

Respondent, který byl přítomen odehrávajícímu se násilí mezi rodiči, zmínil v popisu takových situací také okamžik, kdy u něj došlo k tzv. zmrznutí („freeze“). Byl to ovšem jediný respondent, který o tomto stavu zmrznutí hovořil.

Respondent č. 4: *„Co se týká těch situací, kdy se oni hádali, tak já jsem v podstatě věděla, že se hádají, že je zle, ale v tu chvíli jsem jako nedokázala pomoci. A je to takovej ten pocit, že třeba když nad sebou drželi ten nůž jakoby oni dva mezi sebou, tak v tu chvíli člověk prostě jenom kouká zděšeně, vidí to před sebou a vlastně z něho nevyjde ani slovo, nic, ani pohnutí, jenom se tak jako nepřímou uvnitř modlí, aby se ten nůž odložil, aby se to uklidnilo.“*

Protože jeden z respondentů vyrůstal pouze s matkou a s domácím násilím se setkal až při příchodu vlastního otce do rodiny, což bylo okolo 6. roku věku, popsal tento

respondent také změnu ve svém chování, kterou bylo možné pozorovat právě kvůli pozdějšímu nástupu násilí.

Respondent č. 5: *„Že jsem se bála prostě jít domů nebo někam, protože jsem věděla, že tam ten otec bude a dělal i to, že se objevoval jako i jinde na různých místech a překvapoval mě, takže já jsem pak měla strach, jako celkově jsem z něho měla strach. Takže asi v tom chování byla změna, že jsem byla prostě taková paranoidní trochu, že jsem se bála dělat spoustu věcí a bála jsem se, že mě někde prostě načape nebo že mi něco provede a tím, jak se to dělo jako iracionálně, nedávalo to smysl, tak jsem vlastně fakt potom měla strach dělat téměř všechno, protože jsem nevěděla, jestli to nějakým způsobem nepřekroučí a nebude to důvod k tomu trestu.“*

Několik respondentů se také zmínilo, že u nich došlo k vytěsnění negativních zážitků. Projevilo se to zejména při dotazu na základní školu. Domnívám se, že důvodem u většiny z nich bylo splnutí prvního stupně základní školy s právě probíhajícím násilím. Jeden z těchto respondentů se mi poté svěřil také s tím, že mluvit se mnou může právě proto, že trauma má již zpracované z terapie. Ostatní respondenti se o vyhledání odborné pomoci nezmínili.

Respondent č. 1: *„No takhle, já bych asi ještě uvedla, že to mám už celkem zpracovaný z terapie, jinak asi úplně nevím, jestli bych tady dneska s tebou seděla a hovořila o tom...Ještě mi přijde důležitý říct, že jsem spoustu věcí vytěsnila a asi jako víceméně i záměrně, takže vlastně na tu základní školu už moc vzpomínek nemám.“*

Respondent č. 4: *„No a těžký to, těžký to bylo v těch situacích, když to přešlo, tak jsem na to zapoměla.“*

Respondent č. 5: *„Já jsem hodně věcí vytěsnila nebo oni tam někde jsou v té hlavě, ale nemyslela jsem na to, protože jsem se potřebovala taky soustředit trochu na výkon, když to tak řeknu, potřebovala jsem pomáhat tý mamce, bráchu jsem měla malýho, takže jsem potřebovala jakoby fungovat, hodně věcí jsem vytěsnila, ale na tu psychiku to má prostě vliv velikej, do smrti si myslím...“*

Stejní respondenti jako výše uvedli také, že byli na svůj věk velmi samostatní a vyspělejší než jejich vrstevníci. To lze přisuzovat i mnoha jiným faktorům, ale vliv domácího násilí je v tomto případě nepopíratelný.

Respondent č. 1: „Ale hlavně já jsem pak řešila takový jiný problémy než třeba děcka mého věku.”

Respondent č. 4: „Já jsem jako hodně byla taková, že jsem se jako učila, celkem jsem byla hodně samostatná, že třeba rodiče, ona máma podniká celej život a oni častokrát byli pryč, takže vlastně když otec tam vůbec jako nebyl, že byl třeba v Praze půl roku, tak máma chodila každý ráno do práce, protože prostě byly takový období, kdy musela. Tak jsem prostě byla taková, že ve čtvrtý, pátý třídě jsem opravdu poctivě chodila, ráno jsem vstala, šla do školy, přišla ze školy. Jako nebyla jsem takové to dítě, které by té situace zneužívalo. Já jsem byla celkem taková samostatná, že jsem vydržela doma...”

Respondent č. 5: „...všichni mi to říkali, že opravdu už v těch 15, tím jak jsem se jakoby osamostatnila, nebo osamostatnila, utekla jsem od toho táty a řekla jsem, že už nikdy nechci s nim nic podnikat...Takže jsem fakt měla pocit, že v těch 15 už jsem jako dospělá a všichni mi to říkali a pak mám pocit že zase až ve 20 mě to přešlo, to jsem si spoustu věcí jako tak nějak dožívala, takový ty pubertální věci jsem si začala dožívat později. (smích).”

Prožívání stresových situací je u každého dítěte záležitostí individuality. Shodně pro všechny respondenty však byly negativní pocity, zejména strachu a osamělosti. Někteří z nich již nedokázali odpovědět na otázky stoprocentně nebo jim odpověď chvíli trvala, většina z nich mi sdělila, že již některé vzpomínky vytěsnili nebo je to pro ně dlouhý čas. V poslední řadě jsem se ptala také na pocit dřívějšího dospění a ve třech případech mi bylo odpovězeno kladně, tedy, že respondenti byli na svůj věk vyspělejší a samostatní.

Reakce na domácí násilí

U všech respondentů byla odpověď na otázku, zda se někomu s tím, co se doma odehrává, svěřili, záporná. Z následujících výpovědí vyplývá, že ve škole se žádný z respondentů nepokusil se svým trápením svěřit. Postoje pedagogů a spolužáků objasním níže. Spolu s nesvěřením se ve výpovědích také objevovalo viditelné uzavření respondenta či stáhnutí před okolím.

Respondent č. 1: „Podle mě ne, já jsem byla spíš takový jenom jako uťápnutější dítě...Mně se učitelé nevěnovali nijak, protože u mě nikdo nevěděl, co se doma děje nebo neděje. Je fakt, že když třeba o tom mluvím i takhle zpětně, mám jednu kamarádku, kterou znám z toho skauta a znám ji vlastně nejdýl, a ta mi třeba občas říká, že vlastně ji to pak hrozně

překvapilo, že vůbec netušila, že se něco děje...Neobrátila jsem se na nikoho, vlastně jako nějaká první pomoc začala až s nějakým prvním větším projevem těch potíží, kdy proběhla nějaká první panická ataka, a pak jsem teda začala chodit k psychologce.”

Respondent č. 2: *„To nikdo nevěděl. Babička se to dozvěděla pozdě. Ona vůbec nevěděla, že jsme v děčáku měli takový problémy, ani moje sestra to neřekla, protože se bála.”*

Respondent č. 3: *„Takže jsem to nikomu v životě neřekla...Jako v těch ukrajinských školách to ani nebylo takhle, byla jsem tichá ale nepotřebovala jsem mít tu pozornost a pak když jsem přestoupila do české školy, tak jsem se hodně uzavřela. Jsem potom nechtěla komunikovat ani s učiteli, ani s nikým.“*

Respondent č. 4: *„Ne, a to je na tom to zvláštní....S tím sexuálním obtěžováním to se dozvěděla máma v patnácti úplně náhodou, si přečetla něco, co jsem napsala kdysi do počítače nebo prostě právě s tím, co se dělo u nás doma, jsem neměla potřebu to říkat jinde...Nikomus jsem to neřekla, maximálně doma s tou šikanou rodičům, ve škole né, já jsem ani nevěděla komu.”*

Respondent č. 5: *„Já jsem neměla úplně tendenci se s tím svěřovat nějak, já jsem to dusila v sobě...No a já jsem v sobě měla hodně jako zažito to, a do teď to trošičku mám, že když o tom mám s někým mluvit nebo že když někdo se mě vyptává proto, aby mi pomohl, tak já mám takovej, takovou chuť jakoby toho člověka odstrkovat...Ale já jsem fakt byla taková, že jsem nepřenášela moc svejch problémů do tý školy, kromě jako kamarádky, a i ta to ze mě musela tahat. Takže spíš jenom ty následky jako mejch psychickéjch problémů se tam projevíly, ale že bych vyloženě chodila a povídala ve škole pani učitelkám, aby mi pomohly nebo něco, to jsem nedělala. Takže oni viděli vysloveně jenom takový ty útržky, no...Protože já jsme to vlastně neříkala ani moc mamce...”*

V rozhovorech přišla řeč také na to, jak došlo k prozření a uvědomění, že je něco špatně. Spolu s tím jsme hovořili také o tom, jak situaci vyřešili oni sami nebo, jak byla vyřešena za ně např. v případě respondenta z dětského domova.

Respondent č. 1: *„Takže takhle to probíhalo zhruba asi do nějakých 13 let, kdy jsem se rozhodla, že už to dál podstupovat nechci, protože si myslím, že je to už takovej ten věk, kdy člověk dojde k nějakému trochu prozření, a pak jsem vlastně ze dne na den odešla k tátovi, ke kterému jsem chodila předtím jednou za 14 dní na víkend. Pak jsem vlastně začala žít s ním.”*

Respondent č. 2: „Vlastně vysvobozením bylo to, že v těch 5, 6 letech, těsně po narozeninách si babička našla nového přítele...a ten přišel s nápadem, že by si nás vzali. Protože měl všechny děti odrostlý a utekly do světa, tak měli prázdněj barák, tak je nenapadlo nic jinýho než dobrosrdečnost no a tak jsem tam potom teda 16 let žili s nimi a bylo to tak, že babička zažádala o péči a měla možnost jenom 1 dítěte a vlastně se rozhodli pro straší pro sestru, ale sestra nechtěla odejít beze mě, že mě tam jako nenechá samotnýho a vlastně babička to zkusila přes sociální péči a soudy, kde udělili tedy výjimku, ale museli s tím souhlasit lidé, kteří byli uvedení v rodných listech...”

Respondent č. 4: „...a v těch 13 jsem to vzala jako tvrdej fakt a nijak jsem proti tomu neprotestovala, protože jsem ten jejich rozvod, ten rozchod viděla a viděla jsem, že to je vlastně jako dobře, že jsou od sebe.”

Respondent č. 5: „A já jsem zrovna byla s otcem doma sama. A to bylo nejhorší, to bylo vždycky špatný a psala jsem nějakej úkol večer a on přišel domů, ještě nebyl úplně strízlivej a prostě bylo třeba třičtvrtě na deset a on z nějakýho důvodu si usmyslel v hlavě, že už mam bejt v posteli. Což nikdy jako domluva nebyla. No ale prostě ten jeho vztek se jako vystupňoval, tím, že jemu stačilo vždycky, jako nemusela tam bejt žádná provokace a už se vlastně vztekal, protože se mu prostě chtělo, tak tam vim, že jsem dostala. Dostala jsem pár pohlavků a pak už mě vlastně jenom držel a cloumal se mnou, protože chtěl nějakou reakci ode mě. A já jsem pak, byť jsem se ho vždycky strašně bála, tak jsem začala už řvát taky, začala jsem na něj prostě křičet a zjistila jsem, že to je úplně marný. Že kdybych prostě křičela o počasí nebo na něj mluvila o čemkoli, tak že on prostě nevnímá, že to je jako jeho nějaká agrese, něco, co on potřebuje ze sebe dostat a že to se mnou jako nesouvisí. A v tu chvíli jsem si uvědomila, že už tohle trpím strašně dlouho a že už to jako nechci nikdy zažít. Takže jsem se přestala vlastně jakkoli bránit, přestala jsem cokoli říkat a on se za chvílku vyvztekal sám, ještě se mnou tak jako zacloumal no a já jsem se v tu chvíli prostě mně ruplo fakt v hlavě a už se to nikdy nevrátilo zpátky a prostě jsem si řekla, že tam odsad' odejdu a že už ho nikdy nechci vidět. Takže jsem se opravdu v noci sbalila, a ještě jsem musela pašovat svoje tašky, aby on jako neviděl, že tam jsou a tak. A ráno jsem se probudila a měla jsem právě modřiny všude na rukách, tak dost, tak prostě jdu.”

Zkoumala jsem také, jaké další osoby se v rozhovorech s respondenty objevily. Zajímalo mě, zda mohly situaci nějak ovlivnit či respondentovi přímo pomoci. Bohužel se ukázalo, že i když se respondent svěřil kamarádovi, nemělo to žádné výsledky. Například v případě respondenta č. 5 se informace o domácím násilím donesla k rodičům kamarádky

oběti, avšak ti zřejmě nepodnikli žádné kroky k tomu, aby se situací začali zabývat příslušné orgány.

Respondent č. 2: *„...a když mě sestra starší, co tam se mnou byla, neschovala nebo nepřebalila nebo něco takovýho, tak jsem většinou dostal...Jo až když jsem dostal tu dvojku trojku z chování už nevím, tak babča to vlastně nechápala, a tak to ze mě tak jako dolovala a dolovala a dolovala až jsem se rozbrečel a prostě jsem jí to všechno vypověděl, ale vlastně by jí to nikdo nevěřil. Sice to tam řekla, oni se těch dětí ptali, ale nebyly důkazy.“*

Respondent č. 3: *„Kamarádka to věděla. Ono to bylo komplikovaný, protože její matka byla taky taková...Ano, třeba se jí stalo, že když nechtěla dojíst svoji porci, tak jí mamka vysypala na hlavu nevím co to bylo, polévku nebo něco.“*

Respondent č. 4: *„Se šikanou jo, kór na tý základce, tak to jsem jako řekla doma rodičům nebo jako otčímovi a mámě.“*

Respondent č. 5: *„Sama vlastně ne, akorát možná ještě jsem zapomněla, že kamarádka na mně viděla, že je něco špatně, že to takhle není normální, takže ta ze mě pak vytáhla nějaký věci a i přes rodiče svoje to pak řešili s mojí maminou a tím to ale tak jako končilo. On to vlastně jako vždycky popřel, nikam to nevedlo prostě...No ona tak jako tušila, reagovala slovy „to je debil“ nebo něco v tom duchu...“*

Během rozhovorů u 4 z 5 respondentů vyplynulo, že situaci, ve které se ocitli, pokládali za běžný a normální jev. Respondent č. 1 dokonce uvedl, že si uvědomil, že takové jednání je netolerovatelné, až při probíhající terapii. Respondent č. 3 v této výpovědi lehce naznačuje odlišnost kulturního prostředí, které se budu samostatně věnovat níže.

Respondent č. 1: *„A vlastně to, že bych to, co se mi dělo měla označit jako nějaký týrání nebo jako nějaký násilí, tak to by mě asi dřív ani nenapadlo. Spíš to vzešlo z toho kontextu terapie...A to bylo přesně o tom, že já jsem nikdy nevěděla, že mně se něco děje, něco špatnýho. Proto jsem nikdy nikoho neoslovila a podle mě jsem měla vždycky takovej ten dar skrývání tý deprese.“*

Respondent č. 3: *„Ne to ne, protože u nás v Ukrajině se to bere jako samozřejmost trošku. Že to je v pořádku. Nevím jako jestli je to takhle všude, ale mně matka říkala, že máš si cenit toho co máš, protože jsou ještě horší rodiče. Samozřejmě, že jsou, ale tak jsou i lepší.“*

Respondent č. 4: „A určitě to nebylo tak, že bych každé den brečela na zemi, že nehádejte se rodiče nebo rodiče se rozvádí, takhle jsem to nikdy neprožívala a v těch 13 jsem to vzala jako tvrdý fakt a nijak jsem proti tomu neprotestovala.“

Respondent č. 5: „Takže ona měla spoustu práce s ním, i o sebe a já jsem jí to nechtěla jako přidělovat a zároveň zase prostě to byla ta manipulace ze strany otce, já jsem se prostě domnívala, že to, co dělá, je jakoby správně, že já si to zasloužím a tím pádem teda není důvod to někam šířit.“

Během rozhovoru s respondentem č. 3 jsme, jak jsem zmiňovala výše, hovořili také o odlišnosti kulturního prostředí. A to zejména z hlediska vnímání dítěte prostřednictvím jeho pohlaví. Respondent č. 3 zde hovoří o tom, že zatímco chlapec je jako prvorozený vítaný, na holčičku se v tomto případě kouká skrze prsty a je brána jako méněcenná.

Respondent č. 3: „I ty nároky na mě jako ve škole byly větší, teď bratr studuje a je to úplně jiná situace. A říkají, že je to tím, že je kluk...Protože i když jsem se narodila, tak první, co otec řekl dědečkovi, bylo, že se omlouvám, ale je to holčička.“

V rámci tématu reakce na domácí násilí jsem také hledala vnější příznaky v podobě otočení své vlastní agrese vůči jiným objektům. Tato tendence k agresivnímu chování se objevila pouze u dvou respondentů.

Respondent č. 2: „No a na střední se mě lidi báli. Já jsem byl takovej člověk, co chodí s nožem v kapse a byl jsem pankáč a poslouchal jsem divnou muziku, chodil na koncerty zdarma, jsem přelízal ploty nebo jsem je stříhal. Já byl docela delikvent potom...Na učňáku na praxích se mě každý bál, a když si něco zkusil, tak ho to potom mrzelo. Nebál jsem se toho člověka vzít a vysvětlit mu, že se to nemá. Mrzí mě to, jak jsem se potom choval i já. Že jsem měl tenhle agresivní a obraný mechanismus, ale pomáhalo mi to alespoň ty konflikty úplně nevyhledávat. Oni nechtěli, aby měli další problémy.“

Respondent č. 4: „Když jsem přešla na jinou školu, kde už ty děti byly jako v uvozovkách hodnější, tak jsem si tu zlost vybijela na ty ostatní celou tu třetí třídu.“

Sebepoškozování, tedy naopak obrácení nějaké agrese do sebe, přiznal pouze jeden respondent. V jednom případě hovořil přímo o fyzickém sebepoškozování, v tom druhém o poruše příjmu potravy.

Respondent č. 2: „*Na střední, když se mi něco nelíbilo nebo jsem se tomu člověku nemohl ubránit, většinou jsem to schytl, tak jsem to venku řešil takovým sebepoškozováním. Je to teda dost těžký to říct, ale prostě jsem mlátil pěstma do zdi až jsem měl zničený klouby, dokud to prostě nezačalo hodně bolet...vlastně od sedmý třídy jsem se začal přejídat...*”

V tématu reakce na domácí násilí se jasně ukázalo, že všichni respondenti o své situaci doma mlčeli a nesvěřili se, až na dvě výjimky, nikomu ze svého okolí. Vliv na toto nesdílení problémů mělo určitě i jejich vnímání domácího násilí jako něčeho normálního. Naopak u tématu sebepoškozování se zastavil pouze jeden respondent. Zda to ale skutečně odpovídá realitě či o tom ostatní respondenti pouze nehovořili, již nelze říct.

Vztahy s vrstevníky

Při zkoumání, jaké měli respondenti vztahy se svými vrstevníky, se ukázalo, že zcela odlišné. Dva respondenti hovořili pouze o pozitivních zkušenostech, tedy neprobíhala žádná šikana, naopak, měli minimálně jednoho velmi blízkého kamaráda a ani s ostatními dětmi neměli problémy.

Respondent č. 1: „*V 7. třídě jsem přešla na gympl. Nebyla jsem nějaká úplně vystrčená z kolektivu, měly jsme takovou partičku s dalšíma holka, 4 jsme byly, a vlastně s jednou se do dneška potkávám, takže já jsem vždycky tíhla víc k méně počtem, ale víc intenzivnějším vztahům.*”

Respondent č. 5: „*Na první stupeň jsem chodila ráda...našla jsem si tam kamarádku nebo spíš ona si našla mě, ona je taková extrovertní, veselá, taková jakože o mě měla zájem a já jsem byla ta, kdo byl rád, že o mě má někdo zájem...A zároveň ta třída byla, samozřejmě jako byli tam ty zlobivý, ale všichni jsme byli docela dobrá parta a měli jsme úžasnou paní učitelku, takže tam jsem chodila ráda.*”

Zbývající tři respondenti měli bohužel opačné zkušenosti, zažili šikanu, neměli pevnější kamarádský vztah a celkově se jim mezi vrstevníky nedařilo zapadnout.

Respondent č. 2: „*No a vlastně hlavně takový ty kolektivní sporty, jako je hokej nebo fotbal, florbal, to bylo strašný. A jak jsem prostě nebyl kolektivní, nezapojoval se, protože jsem se jich bál, tak jsem byl takovej ten, co si ho vybíraj jako posledního, protože jsem na ně zbyl.*”

Nebo jednou se mi stalo, že ten člověk, co vybíral, protestoval a řekl učitelí, že mě nechce, tak jsem seděl na lavičce a celou dobu jen koukal, jak hrajou. A vevnitř mi to bylo jako hodně líto, ale nemohl jsem s tím nic dělat...Já jsem vlastně dlouho neměl žádný kamarády a většinou jsem se k někomu tak trochu jakoby, byl jsem taková vlezpr**l.”

Respondent č. 3: *„Školu jsem neměla ráda, protože jsem na základce měla asi 1 kamarádku a té jsem se nevím proč styděla...Tady v ukrajinském gymnáziu v Praze jsem našla kamarádky, o kterých jsem si myslela, že jsou pravé, a nakonec se ukázalo, že taky ne... V Ukrajině jsem se hodně snažila ty vztahy budovat, moc se mi to nedařilo, ty holky mě jako moc nechtěly. Potom jsme se přestěhovaly do Česka a tady jsem byla docela aktivní, takže jsem měla i nějaké ty vztahy...A potom tam přišla jedna holka, se kterou jsem se teda skamarádila, protože jsem byla hodně otevřená k těm vztahům, a pak se ukázalo, že ona není ten nejlepší člověk, takže jsem ztratila tu svoji kamarádku, kterou jsem měla jako prvně, a přestala jsem se bavit se všemi...takže jsem zůstala úplně sama ve škole. Jako cítila jsem, že jsem na straně a nikam nezapadnu...”*

Respondent č. 4: *„Já jsem obecně člověk, kterej nezapadá do kolektivu, prostě z nějakýho důvodu se asi lidem nelíbím, nevím...Já ještě do dneška trpím na atopickéj ekzém a jak ze strany dětí i ze strany asi jedny učitelky, tehda docházelo k tomu, že děti přede mnou utíkaly. Já jsem ráno přišla do školy a ted'ka uviděly, že jdu, tak se všichni schovaly za skříň, že to ode mě chytanou nebo se mě nechtěly jako držet za ruce...”*

Respondent č. 3 také popsal své vztahy mezi rodinnými vrstevníky, vztahy s bratrem a sestřenicí. I z tohoto popisu vyplynulo, že jeho zkušenosti jsou negativní, zde ale vyplývaly z negativního postoje respondenta vůči rodinným příslušníkům.

Respondent č. 3: (hovoří o matce) *„Jako ona mě neustále s někým srovnávala a ne vždy ten člověk je ve všem lepší a třeba jako i ted' jsem měla problémy s jednou sestřenicí, se kterou jsem byla neustále srovnávaná. A ted' chodím na psychoterapii, vim už, kde jsou problémy, a ted' je to lepší, ale já jsem jí jednu dobu i nesnášela třeba. Bratra jsem docela dlouho nesnášela! Předtím než jsem pochopila, čím to vůbec je dáno. Ovlivnilo to hodně mých vztahů v rodině, hlavně i s tím bráchou do ted' nemáme žádný vztah.”*

Tři respondenti se také v rozhovoru zmínili o tom, že si připadali odlišní od svých vrstevníků. Tato odlišnost spočívala spíše v nějakém vnitřním nastavení, vnitřním odrazu mínění, které o sobě měli.

Respondent č. 2: „Myslím si, že dítě z normální rodiny by šlo za tím učitelem, kterej se mu třeba líbí, je mu sympatickej, že má nějakej problém se spolužáky a neví, co má dělat. Ale já, protože jsem věděl, že jsem si v tom dětskym domově neměl komu stěžovat a většinou prostě mě zachránila jenom sestra, a ta tam se mnou v tý třídě nebyla...”

Respondent č. 3: „...asi jsem byla jako trošku jiná v té třídě, jsem se chovala trošku jinak a jim to vadilo.”

Respondent č. 5: „Ale nějaký pocit, že se odlišujete od těch ostatních, že prostě máte něco, co moc jako neříkáte, a kvůli tomu, co se vám děje se nějak chováte, ale ty lidi to nechápou, takže asi se mi trochu změnilo chování v tomhle. Že jsem byla taková odtazitější, že mi byly třeba nepříjemný některý témata, nedovedla jsem vysvětlit některý věci, proč je dělám, proč si je myslím, proč se nějak cejtim.”

Během rozhovorů jsme se také dostali k tématu šikany. Zde se respondenti opět rozdělili na dva tábory, stejně jako výše u vztahů s vrstevníky. V případech, kdy se u respondentů objevila šikana, všichni byli v roli oběti. Respondent č. 2 popisoval jako jediný kromě fyzické a psychické šikany také kyberšikanu. U respondentů č. 3 a 4 mi byla v rozhovorech popsána pouze psychická šikana

Respondent č. 2: „Hodně rychle si všimli toho, že jsem takovej ten, co má tu vestičku, a babička mě prostě česala, že jsem tady měl tu pěšinu. No a hodně rychle se to rozjelo a měl jsem jak psychickou, tak fyzickou šikanu. Nejdřív spíš psychickou a dva roky na to i fyzickou. Jsem to dost prožíval, taková komedie pod vánočníma stromkama, pod lavicí jsem brečel, svačil jsem na záchodě, když jednou po roce zavedli svačení venku, když bylo hezký počasí, tak jsem tam nikdy nešel, protože jsem věděl, že tam dostanu prostě velkou bídu (odmlčení) a ta éra těch flusaček, jestli to znáte nebo vyloženě na mě lili ze záchodu vodu, když jsem svačil, ani na tom záchodě mi nedali pokoj a vlastně se to takhle táhlo celý 3 roky až do 8. třídy, jenom protože jsem si to nechal líbit. A kvůli tomu, že jsem to měl už v tom děcáku, to pro mě vlastně nebyl žádný problém, jakože furt to bylo lepší, než co jsem zažil tam...Ale prostě byly doby, kdy jsem třeba nešel na cvičení a z tý školy jsem utekl nebo jsem se bál jít přezout do šatny, protože jsem se bál, že tam na mě čekali, takže jsem chodil často domu v papučích. A jednou jsem přišel domů s monoklem a to jsem prostě řekl doma, že jsem upad (odmlčení) a samozřejmě se mi všichni smáli a potom mi udělali krásnou facebookovou stránku o tom, jakej jsem teplouš a takhle.”

Respondent č. 3: „*Tak trošku mě šikanovaly v té ukrajinské škole potom v 7. třídě, když začala už puberta, takže. To byl ten gympl. To už začala puberta, kluci začali koukat po holkách a mně říkali, jako že nejsi hezká, jsi ošklivá. Protože jsem byla s kamarádkami, a právě ty holky byly, se snažily chovat víc vyspěle na svůj věk, aby upoutaly tu pozornost, takže, já jsem byla vedle nich taková ta (smích) dětská, možná až moc (odmlčení) nechovala jsem se nějak extrémně, ale prostě jsem měla ještě trošku dětské myšlení, což jako 7. třída, předpokládám že je to v pořádku. Tak i ty holky mě jako začaly dávat na stranu, jenom já jsem byla trošku slepá, nechtěla jsem to vidět.*”

Respondent č. 4: „*V Čechách od té sedmé třídy to jsem se zase potýkala ve třídě s tím, že jsem neuměla česky, mluvila jsem slovensky, navázeli se do mě spolužáci, a to už bylo jako brutálnější, to bylo třeba, jestli můžu být sprostá, tak mi říkali, ty p**o slovenská, vrať se na slovensko, mluv česky...pak na tý základce, tam to bylo náročný a museli mě rodiče dát pryč z té školy, protože já nevím, jestli jsem měla úzkosti nebo něco takovýho, ale vim, že jsem si, musela jsem si hodně stěžovat.*”

U dvou zbývajících respondentů se šikana objevila pouze v jejich okolí. Neúčastnili se jí ani na straně oběti, ani na straně agresora. Respondent č. 5 navíc hovořil o tom, že se jednou spolu s dalšími spolužáky oběti šikany zastali, a znemožnili tak pokračování v šikaně. V tomto průzkumu je to ojedinělý případ.

Respondent č. 1: „*Myslím si, že jsem se s šikanou úplně nesetkala, nebo jako nosila jsem brýle, takže tak. A pak jsem vlastně přešla na ten gympl, to bylo takový samozřejmě náročnější, protože člověk se musí dostat do toho nového kolektivu, ještě když jsi hluboce depresivní dítě, tak je to o to horší. A tenhle přechod byl zrovna ještě dramatičtější tím, že jsem odešla od mámy. Jako jo, občas člověk jako přemýšlel, jestli do toho kolektivu zapadá nebo ne (odmlčení), ale jako konflikty, já si vlastně ani nemyslím, že jsme měli nějaký extra konflikty.*”

Respondent č. 5: „*Tam už jsou ty děti starší, tak už tam byla taková jako podlejší atmosféra, že ty děti vymejšlely, ale já jsem nebyla primárně cíl. Ani jsem se toho nějak echt nezúčastňovala. Ale pociťovala jsem tam takový dusna i směrem k tý mojí kamarádce, která právě se mnou pak přestoupila i na ten druhý stupeň, na jinou školu. Tak tam se dělá taková jako šikana, která občas šla do tý fyzický šikany, ale nebylo to směrem ke mně, bylo to prostě v tý třídě...Jako viděla jsem pak na tom druhým stupni, jednoho kluka tam pak začali šikanoval jako nehezky, takže tam jsme pak jako třída nebo jako hlavně holky jsme se proti*

tomu tak nějak jako zapojily a taky ty vztahy nebyly úplně špatný v tý třídě, takže když jsme klukům vysvětlily, že to takhle není ideální a že mu prostě ubližujou, tak se to kupodivu docela urovnalo v tý třídě.”

Je možné, že existuje určitá spojitost mezi výskytem domácího násilí a šikany u jedné osoby, například v tom, že děti, které byly ohrožované domácím násilím, mohou mít určitou tendenci k tomu stát se také obětí šikany, nelze to však přímo dokázat. Všichni respondenti zažili, byť jen drobnější, konflikty ve třídě, ale pouze některých se to osobně dotýkalo a později rozvinulo v šikanu. Zároveň bych na závěr dodala, že žádného z respondentů bych v otázce šikany neoznačila za agresora.

Postoj ke škole

Na otázku, zda respondent chodil do školy rád či nerad, se objevovaly opět rozličné odpovědi. Respondenti, kteří uměli vytvářet kamarádké vztahy a ve škole nezažili šikanu, hovořili o školní docházce kladně. Respondent č. 2 se zde ztotožnil s oběma protipóly, jeho reakce se lišila v závislosti na stupni školy.

Respondent č. 1: *„Asi úplně standartně, asi spíš ráda, nebo já jsem jako nikdy neměla žádný problémy ve škole co se týče nějakýho prospěchu, i přesto, že vlastně mi moc nebylo dopomáháno s učením, jak v kontextu, že jsem byla takový dítě, tohle jsem si dělala sama, tak jsem asi nebyla nějaký úplně hloupý dítě nebo jako nějaký, který by potřebovalo pomoc. Jasně, ta škola podle mě určitě suplovala nějaký ten pocit tý jistoty, a hlavně tam byli takový ty jako normální dospělí. A mimo školu teda si myslím, že velkou roli hrál skaut, do kterýho jsem chodila vlastně už od 1. třídy.”*

Respondent č. 2: *„První stupeň byl dobrý. Možná protože ta škola byla trochu jinak nastavená, byla to taková vyloženě škola hrou a měli tam základy montessori.”*

Respondent č. 5: *„Do první, jo. Na první stupeň jsem chodila ráda...Jakoby na tom prvním stupni se mi hrozně líbilo, co se týče spolužáků, co se týče toho prostředí, ale je pravda, že jsme se toho moc nenaučili”*

Negativní vztah ke škole se objevil u tří respondentů, konkrétně u těch, kteří zažívali šikanu a neměli ve třídě rozvinuté přátelské vztahy. Respondent č. 2 zde popisuje přístup ke druhému stupni základní školy.

Respondent č. 2: „*Mně třeba ta škola dvakrát nepomohla...*”

Respondent č. 3: „*Ne. Školu jsem neměla ráda...*”

Respondent č. 4: „*No a pak v Čechách to přišel tvrděj pád, a to byly právě v tý škole nebo před tou školou stavy, kdy jsem třeba před nástupem do osmý třídy v poslední den prázdnin, v noci, nemohla usnout, protože jsem měla v sobě strašnej strach a strašnou úzkost a vlastně v tu chvíli jsem nevěděla, jak se toho zbavit. Já do tý školy fakt nechtěla, ale věděla jsem, že jiná možnost není.*”

Zajímala jsme se také o to, jestli měli respondenti po čas chození do školy nějaké kázeňské problémy či problémy s učením. Obojí souvisí s rodinným zázemím, které ani jeden z respondentů neměl ideální. Kázeňské problémy se objevily u tří respondentů. U případu respondenta č. 2 je nastíněna proměna, která u něj nastala po dlouhodobé šikaně.

Respondent č. 2: „*Já jsem právě proto, že jsem byl řezanej v tom dětském domově, tak jsem s tou kázní problémy neměl, já jsem byl jeden z nejmíce ukázněných lidí, co se týče domácích úkolů. Domácí úkoly jsem měl vždycky vzorně, i když s chybama, ale byly hotový...Vim, že v devátý třídě se to hodně už rozostřilo na tu fyzickou šikanu, ale tak, že po mně jednou spolužák něco hodil, a já jsem se prostě otočil a vzal jsem tu židli a měl jsem docela dobrou mušku, no, trefil jsem ho do hlavy. Měl otřes mozku a musela pro něj sanitka a já, kterej jsem byl celou dobu šikanovanej, jsem dostal prostě dvojku, trojku z chování.*”

Respondent č. 4: „*Já jsem chodila domu permanentně s poznámkama...Já jsem se často potýkala s tím, že třeba mi někdo vzal penál, já mu ho vzala taky a v tom, když jsem mu ho vzala taky, přišla učitelka a dostala jsem poznámku.*”

Respondent č. 5: „*Ale pak se tam zase objevilo vydírání ze strany toho otce a já jsem to v tý škole prostě nemohla říct, proč jsem chyběla. Takže pak se několikrát stalo, že jsem byla donucená v tý škole lhát, a někdy se na to prostě přišlo a já jsem pak z toho měla problém. A zase jsem nemohla říct nebo nechtěla jsem říkat, že jsem do toho byla donucená, že prostě ta situace byla taková, kterou tam nemůžu říct.*”

Až na jednoho respondenta se všichni v rozhovoru svěřili s tím, že měli problémy s učením. U respondenta č. 2 lze zpozorovat také specifickou poruchu učení nebo chování, a to konkrétně nejspíše ADHD. Pokud je dítě doma v permanentním stresu, je samozřejmé, že jeho studijní výsledky nebudou stejné jako výsledky dítěte, které vyrůstá v klidné domácnosti a milujícím prostředí. Problémy, které je potkaly, popisují takto:

Respondent č. 2: „...akorát když jsem nastoupil do školy, tak jsem se dost projevil jako hyperaktivní, měl jsem jako hodně konfliktů...Dostal jsem odklad...Já jsem prostě doma se dostával z toho, co jsem zažíval, a nebyl jsem schopnej se učit...Co se týče známek, tak to byla totální katastrofa a jenom protože bratránek tatky věděl o tom, že jsem jeho syn, tak jen díky tomu, že byl ředitel, tak jsem prošel na střední školu.”

Respondent č. 3: „Jsem brečela u těch úkolů, nechtěla jsem je vůbec dělat a raději bych je dělala sama. Jako učili jsme se spolu a mamka křičela, já jsem brečela, takže s tou angličtinou jsem měla docela dlouhou dobu problémy. I s těma učitelem. Třeba na střední jsem měla učitelku, kterou jsem úplně nesnášela, takže jsem ani nechodila na angličtinu...Špatně jsem se neučila, ale nechtělo se mi nějak přiložit to úsilí, abych měla lepší ty známky, k čemu, když stejně to jako nebude dost. Co bych udělala, to nestačí. Takže proto jsem to nechala takhle nějak průměrně, z něčeho jsem měla i trojky, ale vždycky jsem jenom procházela, pak hlavně jako to všechno vyvrcholilo na střední. Základka byla jako že v pohodě, ale na střední pak začaly i problémy s tím učením. “

Respondent č. 4: „Čtyřku z matiky jsem měla tehda při tom přestupu, to byl velkej psychickej nátlak, to se hodně promítlo do těch známek, takže to bylo období, kdy jsem fakt z matiky měla trojky, což předtim jako jedničky, já jsem byla dobrá v matice.”

Respondent č. 5: „Já jsem pak měla problém, že jsem si nemohla dělat domácí úkoly, nebo mohla jsem, ale byla jsem strašně nervózní vždycky, když jsem je dělala. ...Nemohla jsem se soustředit a většinou to bylo právě doma, kde nade mnou stál ten otec, ze kterýho já jsem fakt měla neustále strach. Takže spíš to jako nešlo a vždycky to dopadlo nějakou strašnou hádkou a nějakým právě strašným jako problémem, takže já jsem byla v slzách a úkol jsem hotovej neměla, žejo...A s učením jako takovým jsem měla problém, ale nevím, jestli to úplně souviselo s rodinou...No a potom jsem přestoupila na druhý stupeň na základku, která ale byla při gymnáziu a měli jsme stejný učitele a ty nám docela dávali zabrat, co se týče výuky. A já jsem vlastně nebyla naučená se učit a plus jsem teda byla hodně nervózní doma a tak, takže tam jsem měla prostě horší známky, protože to najednou na mě bylo všechno těžký.”

U tohoto tématu se již výpovědi respondentů rozcházel více než v předchozích tématech. Nejvíce shod bylo v okruhu problémů s učením, kdy takové problémy, i když v různé podobě, potvrdili 4 z 5 respondentů. Ve všech odpovědích byla znát přítomnost psychického tlaku, stresu z rodičů či jiného stresoru.

Postoje pedagogů

Posledním tématem průzkumu jsou postoje pedagogů k situaci dětí ohrožených domácím násilím či k těmto samotným dětem. Tato část je rozdělena do tří podtémat, na zkušenosti s pedagogy, kteří zaujímali vůči těmto dětem pozitivní přístup, pedagogy, kteří se nijak v situaci neangažovali a pedagogy, kteří byli k dětem naopak negativističtí. Výpovědi dvou respondentů se objevují u všech tří kategorií. K prvnímu podtématu, tedy pozitivnímu přístupu k takovým dětem, jsem mohla přiřadit všechny respondenty, což mě velmi překvapilo a potěšilo.

Respondent č. 1: *„Pak jsem dostala individuální vzdělávací plán a byla tam asi nějaká poměrně větší podpora ze strany školy, ale myslím si, že už to bylo tím, že to byl lepší gympl, že se vědělo, že tady s takovýma děčkama umí pracovat.“*

Respondent č. 2: (hovoří o ředitelce základní školy) *„Já jsem se do té základky nikdy nevrátil, jediný co, jakoby ten kladnej vztah jsem měl k tělocvikáři, ten byl fajn...Já jsem prostě měl propadnout, ale ona mě měla ráda, protože jsem plnil domácí úkoly a zapojoval jsem se, i když jsem třeba nevěděl, tak jsem se prostě zapojoval a snažil jsem se učit a jelikož se dozvěděla, co se mi stalo v průběhu toho druhýho stupně, tak nevím proč, ale uvěřila jako jedna z mála nebo spíš, že to asi nechtěla řešit a bylo jí mě líto nebo se možná bála, že tam budou mít agresora, tak radši mě poslali dál, než aby mě další rok řešili.“*

Respondent č. 3: *„Ale přitom většina třídních učitelů mě měla ráda. Na základce, i v ukrajinské škole i tady v české a potom i na střední, takže s tím jsem neměla problém...Pamatuju si, že když začala válka v tom roce 2014, tak za mnou přišel třídní a řekl, že kdybych měla nějaký problém, tak se mu můžu svěřit, ocenila jsem to, ale nikdy jsem to neudělala.“*

Respondent č. 4: *„Ve čtvrtý třídě jsem dostala novou učitelku, ta mě úplně zbožňovala, ta byla skvělá. A pak už to byl druhěj stupeň, takže to už se střídalo, celkem jsem byla jako oblíbená musím říct u těch učitelů, věděli jako že se snažim, že se učim...“*

Respondent č. 5: *„Ale zase jsem měla dobrou pani třídní učitelku, která aspoň jako zabraňovala tomu, aby tadyta pani učitelka, ta druhá, která moc nebyla jako podporující, zabránila tomu, aby se mi to projevovalo prostě hodně do těch známek nebo jako když už ta pani učitelka, co mě neměla ráda, hodně ryla, tak tadyta to aspoň zarazila. (smích) Hele oni tam maj nějaký věci, neřeš to.“*

Případy, kdy se pedagog nijak neangažoval nebo nezajímal o stav respondenta, byly dva, a to ty, které se objevují ve všech třech kategoriích. Nezájem pedagoga je zde prezentován celkově ignorováním problémů ve třídě. V případě respondenta č. 5 pokládám nesnažení se pedagožky v situaci zakročit či ji dále řešit za velké pochybení.

Respondent č. 4: „*No a ostatní učitelky, ony nějak tu šikanu jako přecházely a dělaly, že to neviděj, a vlastně samy asi nevěděly, co s tím, prostě to nechávaly na pokoji, i když jedna učitelka, která mě teda neučila, mi říkala že ať se naučím česky, že mi to jako hodně pomůže a dodávala mi jako motivaci a sílu, že ty to zvládneš. Že jakoby ve mně věří, že jsem jako chytrá holka...*”

Respondent č. 5: „*Já si úplně nevzpomínám, ale mě se možná zeptala na tom prvním stupni paní učitelka, ta se určitě zeptala, protože tam byla scéna i ve třídě, ale paní učitelka byla taková hodně křehká potom....Ona to sama jako psychicky nezvládala... A jednou se zjevil ve třídě můj otec a prostě mě vytáhnul z té třídy, na chodbě mě tak jako ztloukl, jak mohl, a hodil mě zpátky do té třídy a to bylo něco, co jakoby paní učitelka věděla, že by to měla nějak řešit, ale neměla na to vůbec, neměla na to sílu. Takže tam, tam k ničemu vlastně nedošlo. K nějakýmu jako posunu. No a potom na druhým stupni tak tam už byl i menší kontakt, tím jak to dítě nebo jako byla jsem větší, tak jsem spoustu věcí už obstarala sama a moje mamka zároveň už byla nemocná, takže nechodila ani na třídní schůzky.*”

Negativní přístup pedagoga se poté objevil opět pouze u dvou respondentů, kteří již byli zmíněni v předchozích dvou kategoriích. Oba respondenti popisují situaci tak, že si na ně pedagog zasedl, a nejen že se nesnažil vnímat a pochopit jejich situaci, ale naopak jim znepríjemňoval i školní prostředí.

Respondent č. 4: „*No tak v první třídě na Slovensku, to jsem měla učitelku sousedku, která si z nějakýho důvodu na mě zasedla...Jedna učitelka z matematiky to opět jako krásně podporovala tím, že jsem se na něco na hodině matematiky zeptala a ona mě jako sepsula, že ten můj pisklavej slovenskej hlas...*”

Respondent č. 5: „*Takže jsem měla i jako výchovný potíže, hlavně s jednou paní učitelkou, která prostě postřehla, že tam je něco blbě, ale místo aby to se mnou řešila, tak se rozhodla mě taky za to trestat...Ona to byla paní učitelka, která si trošku zasedla na všechny...takže já když jsem přišla pozdě do hodiny ubřečená, tak jsem dostala sprda za to, že jsem se neuklidnila na záchodě a nepřišla jsem až jako v pořádku. Nebo když jsem prostě měla*

omluvenku, kterou mi podepsal člověk, kterej mi jí podepisovat nesměl, ve smyslu, že výjimečně to byla třeba babička místo mámy, tak bylo dusno prostě proč, proč to tak je. A většinou ještě teda před tou třídou, to byla další věc, že jako se všechno řešilo na tom jednom místě, a to prostě nechceš, tam vysvětlovat různé věci...No. Takže to byla ta paní učitelka, která úplně nechápala..."

Přestože se k pozitivnímu přístupu pedagogů přihlásili všichni respondenti, nepocítovala jsem u této části rozhovoru příliš pozitivních pocitů. Nutno říci, že nejvíce mě překvapila a zrtila zejména část rozhovorů, ve kterých se respondenti vyjadřovali o neaktivitě pedagogů. Pokud je přece racionálně uvažující dospělý člověk, navíc s pedagogickým vzděláním, přítomen šikaně či očividnému násilí na dítěti, nerada věřím tomu, že se zachová nicneděláním.

6.9 Diskuze

Nejprve bych ráda řekla, že všichni respondenti byli při poskytování rozhovoru velmi ochotní, upřímní a vstřícní. Zprvu jsem se obávala, že jim většina otázek může být nepříjemná, každého jsem upozorňovala, že pokud by se tak stalo a nechtěli odpovídat, mohou to říct a otázku přeskočíme. Ani v jednom případě této nabídky žádný z respondentů nevyužil. Menší problémy byly pouze u prvního rozhovoru, kdy jsem si nebyla zcela jistá, až do jakých detailů si mohu dovolit zajít, a proto je první rozhovor více stručný než ostatní. Hlavním kritériem pro výběr respondentů byla jejich plnoletost, respektive jsem hledala respondenty v mladém dospělém věku. Důvodem byla vysoká citlivost respondentů v dětském věku, proto jsem zvolila mladé dospělé, kteří mohou na své dětství navíc pohlédnout s odstupem času a s již větší znalostí dané problematiky.

Celkově z rozhovorů vyplynulo, že vliv domácího násilí se fungování respondentů ve školním prostředí velmi výrazně promítá.

Domácí násilí je velmi citlivým tématem a je tedy dost možné, že respondenti neodpověděli na některé otázky zcela komplexně či mohli některé skutečnosti zatajit.

Při zkoumání rozhovorů jsem nejdříve sledovala rodinné vztahy. To, že domácí násilí vychází právě z rodiny a vztahů mezi rodinnými příslušníky, mě zde nepřekvapilo. Šlo spíše o to pochopit, čím vše začalo a jak bylo možné, že se něco jako domácí násilí v rodině mohlo odehrávat.

V teoretické části této práce jsem se v kapitole důsledků krátce věnovala pocitům, které na dítě mohou působit ničivě. Sobotková (2016, str. 6) k tomu uvádí, že u dětí

předškolního a mladšího školního věku je častý také pocit sebeobviňování. Právě pocity sebeobviňování potvrdili dva respondenti přímým přiznáním. Negativní emoce se však objevily u všech respondentů, i když v odlišné míře. Jedna respondentka trpěla depresí (č. 1), zatímco další hovořila „pouze“ o pocitech studu a ponížení (č. 3).

V kategorii prožívání těžké životní situace se u jedné z respondentek (č. 5) objevil jev, kdy ji otec při fyzickém trestání týral jeho odkladem. Matějček (2015, str. 40) o tomto jevu hovoří takto: „Odkládání trestu, i když třeba nakonec je odpuštěn, může být pro některé děti mnohem těžším zásahem než třeba přísné, ale okamžité potrestání.“ Výpověď této respondentky jeho slova potvrzuje.

V teoretické části práce zmiňuji také Čírtkovou (2020, str. 185), která uvádí, že ve výzkumu Nicole Allen z roku 2003 označilo pedagoga, jako osobu, které by se svěřilo, pouze 12 % dětí. Z průzkumu vyplynulo, že děti, které procházely domácím násilím se o svou zkušenost v inkriminovaném období s nikým ze školního ani rodinného prostředí nepodělili. Čírtková (2020, str. 186–187) také uvádí, že důvěra v pedagogy klesá s narůstajícím věkem dítěte. Někteří respondenti v průzkumu označili za více přátelské školní prostředí právě první stupeň základní školy. Přestože se pedagogovi nikdo z nich nesvěřil, první stupeň základní školy respondenti vesměs označovali za příjemnější.

V kategorii reakce na domácí násilí jsem také rozebírala téma vnímání domácího násilí jako normality. V teoretické části jsem zmiňovala, že Sobotková (2016, str. 11) uvádí, že dítě tento ohrožující obraz normálnosti násilné rodiny přejímá do doby, než je schopno srovnat ho s prostředím jiné rodiny. Vnímání normálnosti násilí v rodině označili ve svých výpovědích 4 z 5 respondentů. Pouze jedna respondentka (č. 1) hovořila o tom, že vnímala jiné domácnosti jako více přátelské a laskavé prostředí.

V teoretické části zmiňuji Sobotkovou (2016, str. 8), která také uvádí, že u týraných dětí se objevují také problémy v sociální rovině, kde se může jednat o problémy v navazování kamarádských vztahů. V porovnání s průzkumem se toto tvrzení ukázalo jako spíše pravdivé, ovšem na základě tak nízkého počtu respondentů z toho nelze vyvozovat zobecněné teze. Dva respondenti uvedli, že s vrstevníky neměli žádné větší problémy a vždy měli alespoň jednoho blízkého přítele. Výpovědi zbylých tří respondentů však potvrzují problémy, o kterých hovoří Sobotková (2016). Všichni ve třídě zažili šikanu v roli oběti, neměli pevnější kamarádské vztahy a mezi vrstevníky se jim nepodařilo příliš zapadnout.

V páté kapitole teoretické části uvádím Kearneyho (1999, str. 291), který zmiňuje, že škola je pro děti vyskytující se ve složité životní situaci často jediným bezpečným místem. V průzkumu se k tomuto názoru připojil pouze jediný respondent (č. 1). Hovořil o tom, že

mu škola suplovala určitý pocit jistoty a měl okolo sebe normální dospělé. Mimo to ale také zmínil, že pro něj ještě důležitější roli domova suploval skaut, kam chodil již od nástupu na základní školu.

V teoretické části také uvádím některé závěry ze studie Albaek et al. (2018, str. 239), které hovoří o důvodu nekonfrontování žáků pedagogy ze strachu, že situaci dítěte naopak zhorší a mohou prožívat také jisté morální dilema. Tyto závěry bych snad mohla porovnat se situací, ve které se ocitl jeden z respondentů (č. 5). Tento respondent popisoval incident, který se stal před očima paní učitelky na prvním stupni základní školy, která podle jeho slov nijak nezasáhla. Toto byla jedna z odpovědí, která ve mně zanechala velmi smíšené pocity. Přístup paní učitelky lze podle výše uvedeného závěru odůvodnit tak, že nejspíše nevěděla, jak správně v takové situaci jednat, možná hrálo velkou roli právě morální dilema či obavy, že situaci zhorší. Avšak podle předchozích výpovědí tohoto respondenta nebyla paní učitelka psychicky stabilní, těžko lze tedy říct, co přesně ovlivnilo její tehdejší rozhodnutí situaci neřešit.

Jaký byl tedy postoj učitelů a spolužáků ke krizové situaci žáka? Každý z případů byl něčím jiný a i výsledky šetření se v těchto dvou oblastech výrazně odlišovaly. Lze se shodnout na tom, že o domácím násilí, které u respondentů probíhalo, téměř nikdo z okolí respondentů nevěděl. Konkrétně k této krizové situaci byl tedy postoj učitelů a spolužáků neutrální. U všech respondentů se ve výpovědích objevilo téma šikany. Tři z pěti respondentů se stalo obětmi šikany, ostatní dva respondenti se šikany nijak neúčastnili.

Na otázku „Jak dětské oběti domácího násilí fungovaly ve školním prostředí?“ nelze nalézt jednotnou odpověď. Všichni respondenti dosáhli středního vzdělání, většina z nich poté pokračovala studiem na vysoké škole. Nedá se tedy říci, že by se respondentům ve školním prostředí dařilo vyloženě špatně. Hovořili jsme o problémech s učením, někteří měli také kázeňské postihy. Někteří respondenti také chodili do několika různých základních škol nebo v mladším věku odešli na gymnázium. Přestože pro některé respondenty nebyla škola nejpříjemnějším místem, ať už z hlediska konfliktů s pedagogy, tak konfliktů se spolužáky, žádný z nich neměl větší problémy, např. takové, aby školu předčasně opustil.

Závěr

V teoretické části této práce jsem se zabývala dětskými oběťmi domácího násilí. Nejprve jsem představila domácí násilí jako takové, poté jeho souvislost s intimní atmosférou rodiny. Dále jsem se zabývala zákony, které chrání zájmy dětí, a mezioborovou spoluprací. V nejobsáhlejší kapitole jsem poté pojednávala o dětech jako o obětech domácího násilí, věnovala jsem se zde důsledkům, které může způsobit domácí násilí, ve vývoji dítěte, které žije v prostředí domácího násilí, řešila jsem také otázku resilience dítěte a nakonec jsem popsala také něco málo k problematice samotné rodiny dítěte. V dalších kapitolách jsem se poté zabývala rolí pedagogů a školy v pomoci dětským obětem násilí.

Praktická část práce se věnovala fungování těchto dětí ve školním prostředí. Kvalitativní výzkumné šetření bylo realizováno prostřednictvím rozhovorů s pěti dospělými lidmi, kteří v dětství zažili domácí násilí. Respondenti byli dotazováni na období dětství a chtěla jsem se dozvědět, jaké bylo jejich rodinné prostředí, jaké měli vztahy s vrstevníky a jak se k jejich situaci postavili pedagogové, kteří mohli za určitých okolností jejich situaci ovlivnit.

Téma domácího násilí lze uchopit z různých směrů. V této práci jsem se především snažila poukázat na prolnutí rodinných problémů se školní úspěšností dětí. Toto prolnutí může čtenář v teoretické části zaregistrovat pod změnami, kterých si pedagog u dítěte může povšimnout, v praktické části poté čtenář může pozorovat, jak konkrétně se toto prolnutí rodinných problémů promítlo do školní úspěšnosti respondentů.

Jedním z limitů této práce by mohl být výzkum prováděný s malým počtem respondentů, kterému tak lze přisoudit pouze ilustrativní charakter. Mezi možnosti dalšího výzkumu bych zařadila výzkum provedený formou dotazníku určeného pedagogům na základních a případně středních školách. V takovém výzkumu by mohlo být záměrem zajímat se o jev domácího násilí z druhé strany. Zkoumat pohled pedagogů na tento problém prostřednictvím otázek na jejich zkušenosti s rozpoznáním domácího násilí na některém jejich žákovi, zda se jim takový žák svěřil a jak celkově reagovali na zjištění takových skutečností. Další možností výzkumu by mohlo být provedení několika dalších rozhovorů s oběťmi, na kterých bylo v dětství páčáno domácí násilí, s důrazem na rozvinutí otázek vyplývajících z témat, která jsem uvedla ve výzkumu této práce.

Dalším limitem by mohlo být nedostatečné porovnání přístupu pedagogů, učících v českých školách, k dětským obětem domácího násilí s přístupem pedagogů k těmto dětem v zahraničí. Takové porovnání nebylo součástí původního záměru této práce, avšak mohlo

by přinést další zajímavé poznatky a možné podklady pro zlepšení přístupu u pedagogů v českých školách.

Přesto věřím, že by tato práce mohla být přínosem pro pedagogické pracovníky a mohla by jim pomoci k lepšímu porozumění chování některých jejich žáků. Téma bych, vzhledem k jeho obšírnosti, čtenářům ráda doporučila k dalšímu studiu.

Seznam použité literatury

- ALBAEK, A.,U., KINN, L.,G., MILDE, A.,M. Walking Children Through a Minefield: How Professionals Experience Exploring Adverse Childhood Experiences. *Qualitative Health Research*. 2018. 28(2). s. 231–244. Dostupné také z: <https://doi.org/10.1177/1049732317734828>
- ČÍRTKOVÁ, L. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. 307 s. ISBN 978-80-262-1655-1
- DERBYSHIRE COUNTRY COUNCIL. *Derbyshire Domestic Violence & Abuse Guidance for Schools*. Safer Derbyshire [online]. 2. 2018. [cit. 15. 9. 2022]. 39 s. Dostupné také z: <https://www.saferderbyshire.gov.uk/site-elements/documents/pdf/derbyshire-domestic-violence-and-abuse-guidance-for-schools.pdf>
- KEARNEY, M. The Role of Teachers in Helping Children of Domestic Violence. *Childhood education*. 1999, 75, s. 290–296. Dostupné také z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00094056.1999.10522039?journalCode=uced20>
- KOUTNÁ KOSTÍNKOVÁ, J., ČERMÁK, I. Interpretativní fenomenologická analýza. In: *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. MUNI Press: 2013. s. 9–43. Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/281745581_Interpretativni_fenomenologicka_analyza
- MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha: Portál, 2015. 8. vydání. 128 s. ISBN 978-80-262-0852-5.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní strategie ochrany práv dětí 2021–2029* [online] 14. 12. 2020. [cit. 14. 12. 2022]. 46 s. Dostupné také z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/NARODNI+STRATEGIE+OCHRANY+PRAV+DETI+2021_2029_FINAL.pdf/4d20b44e-a8c5-6882-d46f-a8d0fb7695d5
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027* [online]. 8. 3. 2019. [cit. 5. 4. 2023]. 48 s. Dostupné také z: https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf
- OSOFSKY, J. D. The Impact of Violence on Children. *The Future of Children*. 1999, 9(3), s. 33–49. Dostupné také z: <https://doi.org/10.2307/1602780>
- PUNOVÁ, M. Podpora resilience ve vzdělávání. *Studia paedagogica*. 2013, 18(2–3), s. 109–124. Dostupné také z: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18919/14974>

RALBOVSKÁ R., MÍČKA D., RALBOVSKÁ D. Problematika přístupu k obětem domácího násilí. *Krízový manažment*. 2019. s. 54–60. Dostupné také z: https://dspace.cvut.cz/bitstream/handle/10467/92893/Ralbovska_Ralbovska_Micka_PROBLEMATIKA_PRISTUPU_K_OBETI_DOMACIHO_NASILI__%282019%29_PUBV_327929.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

SEDLÁK, J. Aktivity při řešení domácího násilí. *Pedagogická orientace*. 2004a, 14(1). s. 22–29. Dostupné také z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/7941/7201>

SEDLÁK, J. Pomoc učitelů obětem domácího násilí: bariéry a mýty. *Pedagogická orientace*. 2008, 18(3), s. 92–99. ISSN 1211-4669

SEDLÁK, J. Posuzování následků domácího násilí. In: *Psychologické dny 2004: Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny*, Olomouc 2004. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2005, 78 s. ISBN 80-244-1059-1. Dostupné také z: <https://cmpsy.cz/files/pd/2004/texty/pdf/sedlak.pdf>

SEDLÁK, J. Příznaky domácího násilí. *Pedagogická orientace*. 2004b, 14(4), s. 78–87. Dostupné také z: <https://core.ac.uk/download/pdf/230558814.pdf>

SEDLÁK, J. Styk s násilným rodičem. *Universitas*. Brno: 2007, 4. s. 3–6. Dostupné také z: <https://journals.muni.cz/universitas/article/view/2203>

SEDLÁK, J., KOHOUTEK, R. Sociální formy domácího násilí. In: *Psychologické dny 2008*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií: Českomoravská psychologická společnost, 2009, 75 s. Dostupné také z: <https://cmpsy.cz/files/pd/2008/pdf/kohoutek-sedlak.pdf>

SEDLÁK, J., PAŇÁKOVÁ, Z. Nejlepší zájem nezletilého. *Universitas*. Brno: 2013, 1. s. 3–6. Dostupné také z: <https://journals.muni.cz/universitas/article/view/369>

SOBOTKOVÁ, I. Domácí násilí z pohledu vývoje a ochrany dětí. *Psychologie a její kontexty*. Filozofická Fakulta Ostravské Univerzity, 2016, 7(1). s. 3–17. Dostupné také z: https://psychkont.osu.cz/fulltext/2016/Sobotkova_2016_1.pdf

STOČESOVÁ, V., ČÁP, D. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí. Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: Portál, 2020. 182 s. ISBN 978-80-262-1655-1

ŠULOVÁ, L. Psychická deprivace a traumatizace. In: *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 2007. s. 87–99. Dostupné také z: <http://media1.webgarden.cz/files/media1:5109b72ab3410.pdf.upl/SyndromCANazpusobpeceorodinnysystem.pdf#page=10>

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 384 s.

Usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

ÚLEHLOVÁ, D. Domácí násilí a intervenční centra. In: *Dny práva 2010*. Brno: Masarykova Universita, 2010, s. 1438–1451. Dostupné také z: [http://dvp.sehnalek.cz/files/prispevky/07_nasili/Ulehlova_Dagmar_\(4043\).pdf](http://dvp.sehnalek.cz/files/prispevky/07_nasili/Ulehlova_Dagmar_(4043).pdf)

VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. Praha: proFem, 2016. 253 s. ISBN0978-80-90-4564-5-7

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

VYMĚTALOVÁ, S. Domácí násilí: přirozený jev? K postojům české společnosti k problematice domácího násilí. *Sociologický Časopis*. 2001, 37(1), s. 103–121. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/41131603>

Zákon č. 43/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Seznam použitých elektronických zdrojů

BDÍNKA, T. Bubnovačka 2022 je za námi!. In: *Dětství bez násilí* [online]. ©2022 [cit. 19. 11. 2022] Dostupné z: <https://www.detstvibeznasili.cz/novinky/bubnovacka-2022-je-za-nami>

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM. O dětském krizovém centru. In: *Dětské krizové centrum* [online]. © 2023 [cit. 15. 4. 2023] Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/o-detskem-krizovem-centru/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 29. 3. 2022. [cit. 12. 12. 2022] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/narodni-strategie-ochrany-prav-deti-a-akcni-plan-k-naplneni-narodni-strategie>

PENC, O.: Bubnování na pomoc týraným dětem. In: *Policie České republiky* [online]. 16. 11. 2021. [cit. 21. 11. 2022] Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/bubnovani-na-pomoc-tyranym-detem.aspx>

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. [Bubnováním společně proti domácímu násilí na dětech...]. In: *Facebook* [online]. 18. 11. 2022. [cit. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/168628236521263/posts/pfbid036LZY8yFD3STFN7hp2T2SZVRy76E6N3zNQSzxSghBxH4TsfYoTKquJbgTE8esBCarl/?app=fbl>

TEACHING EXPERTISE. How can your school help victims of domestic abuse. In: *Teaching expertise* [online]. 25. 6. 2012. [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.teachingexpertise.com/articles/how-can-your-school-help-victims-of-domestic-abuse/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Úmluva o právech dítěte. In: *Vláda České republiky* [online]. 30. 11. 2021. [cit. 12. 12. 2022] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>

Seznam použitých příloh

Příloha č. 1: Úmluva o právech dítěte

Příloha č. 2: Rozhovor s respondentem č. 5

Příloha č. 1

Úmluva o právech dítěte

Ochrana dítěte, zájem o něj, jeho prospěch a blaho jsou zakotveny v Úmluvě o právech dítěte, zákonu č. 104/1991 Sb. (Sobotková, 2001) Za dítě je zde považována každá lidská bytost ve věku do 18 let, pokud nedosáhla zletilosti dříve. (Zákon č. 104/1991 Sb.)

Úmluva o právech dítěte byla přijata 20. listopadu roku 1989 v New Yorku. Česká a Slovenská Federativní Republika Úmluvu podepsala 30. září roku 1990, v platnost pro tento stát poté vstoupila 6. února 1991. (Zákon č. 104/1991 Sb.) Po rozdělení republiky poté Česká republika od data svého vzniku, 1. ledna 1993, pokračovala ve všech mezinárodních závazcích uzavřených ještě Českou a Slovenskou Federativní Republikou. Tím pádem se Česká republika stala novou smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte. (Vláda České republiky, 2021)

Přijetím Úmluvy o právech dítěte (dále jen Úmluva) Česká republika přijala závazek upřednostnění zájmu dítěte při jakékoliv činnosti týkající se dětí. Bohužel u nás není plnění této Úmluvy systémově zcela ošetřeno. Úmluva pouze ukládá smluvním státům zajistit dítěti dostatečnou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho a zároveň smluvní strany zavazuje v právech a povinnostech rodičů, zákonných zástupců či jiných právně odpovědných zástupců dítěte. (Sedlák, Paňáková, 2013)

Z témat, které Úmluva o právech dítěte zahrnuje, se článek č. 19 zabývá již přímo ochranou dětí před násilím. Znění jeho první části je: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.“ (Zákon č. 104/1991 Sb.)

Ochrana zejména nezletilých dětí před týráním je v našem trestním právu definována v § 198 trestního zákoníku pod činem týrání svěřené osoby. Trestní sazba trestu odnětí svobody činu týrání svěřené osoby se pohybuje v rozmezí od 1 roku až 5 let. Odnětím svobody od 2 do 8 let bude potrestán ten, kdo spáchá takový čin zvláště surovým či trýznivým způsobem nebo způsobí jinému těžkou újmu na zdraví nebo spáchá tento čin na nejméně dvou osobách nebo páchá tento čin v rámci delší doby. Potrestán trestem odnětí svobody na 5 až 12 let bude ten, kdo způsobí činem týrání osoby svěřené v péči těžkou újmu na zdraví nejméně dvěma osobám nebo způsobí smrt. (Zákon č. 40/2009 Sb.)

V trestním zákoníku, § 367 čin nepřekažení trestného činu, je také definováno potrestání v případech, kdy osoba, která se dozvěděla o přípravě, páchání, spáchání či dokončení činu týrání svěřené osoby a po zjištění takové skutečnosti čin nepřekazila. Trest odnětí svobody se pohybuje až do délky tří let, pokud není zákonem stanovena mírnější trestní sazba. (Zákon č. 40/2009 Sb.)

V Úmluvě o právech dítěte se lze hned na několika místech dočíst o „nejlepším zájmu dítěte“. Poprvé ho lze zaregistrovat v článku č. 3, odstavci prvním, kde je uvedeno, že při jakékoliv činnosti, která se týká dětí, musí být pamatováno na zájem dítěte. Tento zájem má být upřednostňován nehledě na to, zda se jedná o činnost pořádanou veřejnými či soukromými zařízeními sociální péče, soudním systémem či správními a zákonodárnými orgány. (Zákon č. 104/1991 Sb.)

Termín zájem je často mylně interpretován jako prospěch, právo či blaho dítěte. Samostatný termín nejlepší zájem dítěte však tento dokument nevymezuje ani psychologicky, sociologicky či právně. V našem právním řádu má takový nejlepší zájem dítěte prioritně zajišťovat Oddělení sociálně právní ochrany dětí, dále jen OSPOD. Základní princip OSPODu tvoří zájem dítěte a jeho blaho, přičemž zájem dítěte nelze nikdy podřizovat jiným zájmům. (Sedlák, Paňáková, 2013) Dle Voňkové a Spoustové (2016, str. 127) by zájem dítěte měl být nejvyšším požadavkem a neměl by být podřazován zájmům ostatních lidí.

„Respektování nejlepšího zájmu dítěte znamená nalezení takového řešení, které bude v souladu s jeho oprávněnými požadavky na zdravý a harmonický vývoj a přitom bude minimálně zasahovat do zájmů jiných dotčených subjektů. Pokud není možné tyto zájmy sladit, pak musí být zvoleno řešení, které zájem dítěte nadradí nad zájem ostatních.“ (Voňková, Spoustová, 2016, str. 128)

Deklarace práv dítěte z roku 1959, dokument předcházející Úmluvě o právech dítěte, obsahuje deset zásad, ve kterých jsou formulovány požadavky určené pro dodržování rodiči z celého světa, úřady a vládou prostřednictvím zákonodárných opatření. Podle této deklarace má každé dítě právo na prožití šťastného dětství, má požívat zvláštní ochrany, od svých pečovateli může být odloučeno jen ve výjimečných případech, má být ochráněno před veškerými podobami nedbalosti, krutosti a vykořisťování a v neposlední řadě nesmí být ohrožen jeho tělesný, duševní nebo morální vývoj. (Sedlák, 2004a)

Příloha č. 2

Rozhovor s respondentem č. 5

Tak jaká je teda tvoje zkušenost z dětství s násilím?

Tak úplně obecně?

Klíďo, pak to můžeš ještě specifikovat, jak budeš chtít.

Ehm, tak moje zkušenost byla taková, že jsem měla tatínka nebo mám tatínka, už s ním nejsem ve styku, kterej vychovával, vychovával stylem bití a fyzickýho nucení k věcem a vždycky to bylo, jako bylo to fyzický násilí, nikdy to nepřešlo do nějakýho sexuálního násilí nebo obtěžování, ale domáhal si prostě, domáhal si věci jakoby bitím a takovymhle násilím. Takže to je moje zkušenost, no. (smích)

Jasně, tak chceš to ještě nějak víc rozvést, o co přesně třeba šlo, nějakou, já nevím, situaci popsat.

Jasně a potom ještě už nebudem nějak dopodrobna to řešit, že.

No moc ne. Já to mám jakoby obecně o tom, co třeba se jako dělo a pak už se věnuju spíš těm školním otázkám, takže jak se ti bude chtít.

Jasně, jasně. No tak situace asi u mě to bylo jakoby rozdílný nebo komplikovaný v tom, že já jsem byla trestaná za věci, který jsem neprovedla a bylo to u mě hodně spojený spíš jako s psychickým nátlakem, s nějakým psychickým týráním. Takže ehm vlastně to fyzický násilí nebylo příjemný, samozřejmě, ale nebylo to to nejhorší, co se dělo. Takže jakoby já s tím fyzickým násilím jako takovým nemam tak špatnou zkušenost, nebo není to to nejhorší prostě, takže i když se to dělo jakoby poměrně často a bezdůvodně, tak furt u mě spíš než nějaká jako bolest fyzická, která přetrvávala, tak bylo prostě to, že jsem tomu nerozuměla, jelikož jsem byla dítě, tak jsem tomu nerozuměla, proč se to stalo a dohromady vlastně s tím psychickým nátlakem to potom bylo spíš o tom, že jsem se z to vinila já sama.

Jasně.

Že jsem si pak vlastně sama vsugerovala nebo uvěřila tomu, že za to můžu, že jsem si to zasloužila a tak, takže tam ale jakoby nevím, jestli je důležitý prostě, co přesně se dělo.

No to asi nemusíš, jak chceš.

No takže jako nejčastější jsem dostala něčím po hlavě, po zádech nebo tak tak podobně.

No, tak tys teda říkala, že sis pak vlastně začala vinit sama sebe. Nějaký jiný pocity jsi z toho ještě měla? Jako jaký to bylo pro tebe v tu dobu, jak jsi to vnímala ještě jinak?

Tak já jsem jako co si vzpomínám, tak jsem s tátou nežila odjakživa, nevěděla jsem, že je to můj táta asi do 6 let, takže jsem ani neznala ty fyzický tresty, protože nikdo jinej to vlastně dřív nedělal v rodině. No a potom když to začalo, tak jsem cejtila strašnej zmatek, vůbec jsem nechápala, co se děje, za a, co se děje, za b, proč se to děje, tomu jsem vůbec nerozuměla. A potom samozřejmě strašnej strach, protože on to spojoval s tím, že tam bylo takový to, co předcházelo jakoby tomu trestu, že uměl vždycky manipulovat hodně psychicky a dokázal tě vystresovat ještě víc, aby sis to opravdu užila (smích) ten trest jako takovej, abys prostě pochopila, že si to zasloužíš a takový to, že tě na to psychicky připravoval hodiny a hodiny prostě ti řek jako hele teď dostaneš, protože prostě něco a bude to takhle bolet a tímhle tím to udělám a takhle, takže já jsem měla strašnej strach z toho. A potom v tu chvíli, když už teda k nějakýmu tomu trestu došlo, tak jsem cítila i úlevu, protože už to vlastně bylo pro tu chvíli za mnou. Já jsem teda pak spustila nějaký brek, ale už jsem vlastně byla sama a už jsem se s tím sama mohla vyrovnávat a už tam nebyl žádný jako nátlak, takže to byla trochu úleva, samozřejmě nějaká jako fyzická bolest, z toho se člověk oklepe no a to byly asi moje pocity a potom samozřejmě z dlouhodobýho hlediska převažovalo to, že jsem se toho bála a měla jsem tam takový to nepochopení, proč se mi to prostě děje. Takže to jsem asi cítila.

Ehm. A tys teda říkala, že do šesti let to vůbec neprobíhalo takhle, vnímáš nějakou změnu třeba v chování, co se potom dělo?

Ve svym chování...

Ehm, v tvým chování. Jestli tě to jako nějak změnilo, něco se stalo?

Tak já, jak jsem byla vlastně malá předtím, tak si tolik nepamatuju, jaká jsem byla, ale vim, že jsem určitě neznala takový ty strachy jako z toho domova. Že prostě moje mamka byla moje zázemí, a k ní jsem chodila a byl to prostě domov a pak když jsme se sestěhovali s tím otcem, kterej začal jako takhle tohle provozovat, tak jsem najednou ten domov, jako měla jsem pocit, že ho nemám. Že jsem se bála prostě jít někam, někam domů nebo někam, protože jsem věděla, že tam ten otec bude a dělal i to, že se objevoval jako i jinde na různých místech a překvapoval mě, takže já jsem pak měla strach, jako celkově jsem z něho měla

strach. Takže asi v tom chování byla změna, že jsem byla prostě taková paranoidní trochu, že jsem se bála dělat spoustu věcí a bála jsem se, že mě někde prostě načape nebo že mi něco provede a tím, jak se to dělo jako iracionálně, nedávalo to smysl, tak jsem vlastně fakt potom měla strach dělat téměř všechno, protože jsem nevěděla, jestli to nějakým způsobem nepřekrotí a nebude to důvod k tomu trestu. Takže asi to byla jedna věc a druhá věc byla, že ehh já jsem neměla úplně tendenci se s tím svěřovat nějak, já jsem to jako dusila v sobě, takže asi nějaký jako, nevím, jak to popsat, ale nějaký pocit, že se odlišujete od těch ostatních, že prostě máte něco, co moc jako neříkáte, a kvůli tomu, co se vám děje se nějak chováte, ale ty lidi to nechápou, takže asi se mi trochu změnilo chování v tomhle. Že jsem byla taková odtažitější, že mi byly třeba nepříjemný některý témata, nedovedla jsem vysvětlit některý věci, proč je dělám, proč si je myslím, proč se nějak cejtim. Takže asi takhle.

Super. Ehh no a do školy jsi tehdy chodila ráda nebo naopak ne?

Do první, jo. Na první stupeň jsem chodila ráda. Tam jsem chodila ráda, tam mě to bavilo, našla jsem si tam kamarádku nebo spíš ona si našla mě, ona je taková extrovertní, veselá, taková jakože o mě měla zájem a já jsem byla ta, kdo byl rád, že o mě má někdo zájem. Takže ona si mě našla a s tou kamarádkou vlastně se držíme jakoby dodnes. Takže tohle bylo fajn

Tak to je super.

Ehm. A zároveň ta třída byla, samozřejmě jako byli tam ty zlobivý, ale všichni jsme byli docela dobrá parta a měli jsme úžasnou paní učitelku, takže tam jsem chodila ráda. Alespoň ten první stupeň.

Se spolužákama jsi teda měla v tý v tom prvním stupni nebo na tom prvním stupni, dobrý vztahy? Nebyly tam jako nějaký konflikty větší?

Ne, ne ne. Na prvním stupni ne.

A ten druhý stupeň?

Tam už jsou ty děti starší, tak už tam byla taková jako podlejší atmosféra, že ty děti vymejšlely, ale já jsem nebyla primárně cíl. Ani jsem se toho nějak echt nezúčastňovala. Ale pocit'ovala jsem tam takový dusna i směrem k tý mojí kamarádce, která právě se mnou pak přestoupila i na ten druhý stupeň, na jinou školu. Tak tam se děla taková jako šikana, která

občas šla do tý fyzický šikany, ale nebylo to směrem ke mně, bylo to prostě v tý třídě. Takže tam se dělo tohleto.

No a v rámci ještě toho, ty situace doma, měla jsi ve škole nějaký, já mevim, třeba jako ne úplně kázeňský problémy, ale třeba objevovali se tam nějaký problémy s učením nebo celkově jako nějaký celkově, že jsi byla taková nepozornější nebo...?

Jo, jo. To určitě, to určitě. Já jsem pak měla problém, že jsem si nemohla dělat domácí úkoly, nebo mohla jsem, ale byla jsem strašně nervózní vždycky, když jsem je dělala.

Jasně, nemohla jsi se soustředit...

Nemohla jsem se soustředit a většinou to bylo právě doma, kde nade mnou stál ten otec, ze kterého já jsem fakt měla neustále strach. Takže spíš to jako nešlo a vždycky to dopadlo nějakou strašnou hádkou a nějakým právě strašným jako problémem, takže já jsem byla v slzách a úkol jsem hotovej neměla, žejo. Takže, takže to byl problém. A pak večerka, v osm, byť už mi bylo prostě 15 třeba a tak, takže jsem nestíhala ty úkoly a zároveň se mi i stávalo, že jsem se třeba ve škole neobjevila z nějakýho důvodu. Že, že, že prostě, já nevím, že jsme fakt měli nějaký psychický problémy doma nebo mamka potom ještě byla nemocná, což jakoby dlouhodobě nemocná, takže občas se objevili nějaký problémy, se kterými já jsem potřebovala pomoci. Ale pak se tam zase objevilo vydírání ze strany toho otce a já jsem to v tý škole prostě nemohla říct, proč jsem chyběla. Takže pak se několikrát stalo, že jsem byla donucená v tý škole lhát, a někdy se na to prostě přišlo a já jsem pak z toho měla problém. A zase jsem nemohla říct nebo nechtěla jsem říkat, že jsem do toho byla donucená, že prostě ta situace byla taková, kterou tam nemůžu říct. Takže jsem měla i jako výchovný potíže, hlavně s jednou paní učitelkou, která prostě postřehla, že tam je něco blbě, ale místo aby to se mnou řešila, tak se rozhodla mě taky za to trestat.

Aha.

Takže takže s tím. A s učením jako takovým jsem měla problém, ale nevím, jestli to úplně souviselo s rodinou, já jsem jakoby na tom prvním stupni, se mi hrozně líbilo, co se týče spolužáků, co se týče toho prostředí, ale je pravda, že jsme se toho moc nenaučili. (smích) aspoň jsem měla pocit, že opravdu nejsem úplně, nejsem úplně vzdělaná oproti mejm vrstevníkům z jinejch škol. No a potom jsem přestoupila na druhý stupeň na základku, která ale byla při gymnáziu a měli jsme stejný učitele a ty nám docela dávali zabrat, co se týče výuky. A já jsem vlastně nebyla naučená se učit a plus jsem teda byla hodně nervózní doma

a tak, takže tam jsem měla prostě horší známky, protože to najednou na mě bylo všechno těžký.

Tak to se dá předpokládat...

No, právě, takže to jo, to se projevilo.

Spolužáky jsme vlastně teda nějak probrali, že kamarádi tam byli, ale byli tam i takový jako...takže takový klasický vztahy, nebyla tam nějaká šikana mířená proti tobě.

Ne, nebylo to nic strašného.

No a když se ještě vrátíme k těm učitelům, tys teda říkala, že to byl ten druhý stupeň, jak tam byla ta pani učitelka, co si na tebe trošku jako zasedla?

Jojojo, ona to byla pani učitelka, která si trošku zasedla na všechny. Ona měla takovou strašně zvláštní způsob výuky. Byla strašně striktní a měla takový názory, já nevím, plácnu, třeba barvený vlasy jsou známka hrozného hříchu a prostě katastrofa, nalakovaný nehty, katastrofa, koukla na člověka, hned věděla, že za pět let to bude prostě člověk, kterej bude užívat drogy a bude na tom strašně špatně a takhle. A všem nám to dávala najevo tydlety věci a jakmile jí prostě něco pod fousy, tak reagovala takovým tím hodně upjatým způsobem, nedovolovala moc vyjímky, nechtěla se moc bavit, proč se nějaký člověk nějak chová, takže já když jsem přišla pozdě do hodiny ubrečená, tak jsem dostala sprda za to, že jsem se neuklidnila na záchodě a nepřišla jsem až jako v pořádku. Nebo když jsem prostě měla omluvenku, kterou mi podepsal člověk, kterej mi jí podepisovat nesměl, ve smyslu, že výjimečně to byla třeba babička místo mámy, tak bylo dusno prostě proč, proč to tak je. A většinou ještě teda před tou třídou, to byla další věc, že jako se všechno řešilo na tom jednom místě, a to prostě nechceš, tam vysvětlovat různé věci...

Ne v soukromí...

No. Takže to byla ta pani učitelka, která úplně nechápala, ale zase jsem měla dobrou pani třídní učitelku, která aspoň jako zabraňovala tomu, aby tadyta pani učitelka, ta druhá, která moc nebyla jako podporující, zabránila tomu, aby se mi to projevilo prostě hodně do těch známek nebo jako když už ta pani učitelka, co mě neměla ráda, hodně ryla, tak tadyta to aspoň zarazila. (smích) Hele oni tam maj nějaký věci, neřeš to. Takže takhle. Ale já jsem fakt byla taková, že jsem nepřenášela moc svejch problémů do té školy, kromě jako kamarádky, a i ta to ze mě musela tahat. Takže spíš jenom ty následky jako mejch

psychickejch problémů se tam projevíly, ale že bych vyloženě chodila a povídala ve škole pani učitelkám aby mi pomohly nebo něco, to jsem nedělala. Takže oni viděli vysloveně jenom takový ty útržky, no.

A neptal se někdo jako na to, jestli se něco děje nebo...?

Já si úplně nevzpomínám, ale mě se možná zeptala na tom prvním stupni paní učitelka, ta se určitě zeptala, protože tam byla scéna i ve třídě, ale paní učitelka byla taková hodně křehká potom.

Že to radši nechala bejt...

Hmm. Ona to sama jako psychicky nezvládala, jako na tom prvním stupni potom ke konci už ty kluci, který jsme tam měli, byli opravdu jako nechtělo se jim učit, nechtělo, jak to neměli zažít tu nějakou rutinu a ta přirozená autorita paní učitelky tam moc nebyla, tak prostě zlobili. A tadyta paní učitelka už úplně nevěděla co s tím, takže třeba po třetí, po čtvrtý hodině se rozbřečela, my jsme jí uklidňovali a pak jsme šli domů. A jednou se zjevil ve třídě můj otec a prostě mě vytáhnul z té třídy, na chodbě mě tak jako ztloukl, jak mohl, a hodil mě zpátky do té třídy a to bylo něco, co jakoby paní učitelka věděla, že by to měla nějak řešit, ale neměla na to vůbec, neměla na to sílu. Takže tam, tam k ničemu vlastně nedošlo. K nějakému jako posunu. No a potom na druhým stupni tak tam už byl i menší kontakt, tím jak to dítě nebo jako byla jsem větší, tak jsem spoustu věcí už obstarala sama a moje mamka zároveň už byla nemocná, takže nechodila ani na třídní schůzky. Takže tam to bylo hodně oddělený jako moje domácnost a moje škola, takže tam myslím, že paní učitelka nějak neměla důvod nebo nějak se do něčeho nezaplejtala nebo nezapojovala.

Hmm a jestli se ještě můžu zeptat, ty jsi tadyx totiž první, kterou mám přímo s fyzickým násilím, já jsem zatím všechny měla, buď byli svědkové a nebo tam bylo psychický násilí, stalo se ti někdy, že to bylo až tak za hranou, že jsi měla, třeba já nevím, modřiny nebo něco? Měla jsem jednou modřiny, ale to zrovna na to mam jakoby pozitivní vzpomínku, protože modřina vznikla ve chvíli, kdy mně už bylo 14 nebo 15, 14 myslím a moje mamka s mym bráchou už žili mimo, protože se rodiče mezitím rozvedli a měli jsme takovou jako střídavou nestřídavou péči..

Jasně...

A já jsem zrovna byla s otcem doma sama. A to bylo nejhorší, to bylo vždycky špatný a psala jsem nějaký úkol večer a on přišel domů, ještě nebyl úplně střízlivej a prostě bylo třeba třičtvrtě na deset a on z nějakýho důvodu si usmyslel v hlavě, že už mam bejt v posteli. Což nikdy jako domluva nebyla. No ale prostě ten jeho vztek se jako vystupňoval, tím, že jemu stačilo vždycky, jako nemusela tam bejt žádná provokace a už se vlastně vztekal, protože se mu prostě chtělo, tak tam vim, že jsem dostala. Dostala jsem pár pohlavků a pak už mě vlastně jenom držel a cloumal se mnou, protože chtěl nějakou reakci ode mě. A já jsem pak, byť jsem se ho vždycky strašně bála, tak jsem začala už rvát taky, začala jsem na něj prostě křičet a zjistila jsem, že to je úplně marný. Že kdybych prostě křičela o počasí nebo na něj mluvila o čemkoli, tak že on prostě nevnímá, že to je jako jeho nějaká agrese, něco, co on potřebuje ze sebe dostat a že to se mnou jako nesouvisí. A v tu chvíli jsem si uvědomila, že už tohle trpím strašně dlouho a že už to jako nechci nikdy zažít. Takže jsem se přestala vlastně jakkoli bránit, přestala jsem cokoli říkat a on se za chvilku vyvztekal sám, ještě se mnou tak jako zacloumal no a já jsem se v tu chvíli prostě mně ruplo fakt v hlavě a už se to nikdy nevrátilo zpátky a prostě jsem si řekla, že tam odsad' odejdu a že už ho nikdy nechci vidět. Takže jsem se opravdu v noci sbalila, a ještě jsem musela pašovat svoje tašky, aby on jako neviděl, že tam jsou a tak. A ráno jsem se probudila a měla jsem právě modřiny všude na rukách, tak dost, tak prostě jdu. No a takhle jsem vlastně odešla tam odsad' a od té doby už jsem u něj jako nikdy nemusela být. Takže ano, modřiny jsem měla, ale vlastně to nebylo tak hrozný.

Nakonec to bylo jako k něčemu dobrý.

Jo, přesně.

Jestli teda ještě můžu, tam se nestalo, že by třeba teda někdy to někdo jako viděl, možná viděl, ale asi nic neřek.

Asi nic neřek, asi nic neřek. Protože já jsme to vlastně neřikala ani moc mamce...

No, na to jsem se taky chtěla zeptat, jestli mamka...

No no no, právě že, ona moc to nevěděla a já úplně si nevybavuju, jak většinou jako ta situace, kdy jsem něčím dostala prostě po hlavě nebo po zádech nebo po zadku, něco, tak to bylo někde jako když u toho ona nebyla. No a já jsem jí to pak asi neřikala, nebo myslím, že jsem jí to určitě neřikala a asi na to prostě nepřišla nebo měla svejch starostí dost, jak se říká,

že prostě byla, vlastně ona když onemocněla, tak mému bráchovi byl dva roky, on byl prostě malej...

Ehm, takže měla spoustu práce s ním...

Přesně. Takže ona měla spoustu práce s ním, i o sebe a já jsem jí to nechtěla jako přidělovat a zároveň zase prostě to byla ta manipulace ze strany otce, já jsem se prostě domnívala, že to, co dělá je jakoby správně, že já si to zasloužím a tím pádem teda není důvod to někam šířit. Takže, takže tak.

No, ehm, o tom, jestli jsi se teda někomu svěřila, jsme už mluvily, že sama dobrovolně ne...

Sama vlastně ne, akorát možná ještě jsem zapoměla, že jako kamarádka na mně viděla, že je něco špatně, že to takhle není normální, takže ta ze mě pak vytáhla nějaký věci a i přes rodiče svoje to pak řešili s mojí maminou a tím to ale tak jako končilo. On to vlastně jako vždycky popřel, nikam to nevedlo prostě, nikam to nevedlo, až když byl brácha větší a vlastně nějak takovejhle ne v té míře jako na mně, ale taky vobčas vztáhnul ruku, jako otec na bráchu, tak to jsme pak řešili i přes policii, přes doktory, měl prostě fotky modřin a takový věci, ale jako v té míře jaký to bylo u mě, se to u bráchy neobjevilo, takže tam to bylo podchyceno, tam to bylo lepší.

Tak aspoň tak.

Aspoň tak, díkybohu.

Tak, potom jestli ti někdo pomohl, to už jsme se taky tak trochu bavily, že vlastně tam nebylo jako úplně moc čím, mamča to nevěděla, ve škole to taky nikdo moc nevěděl, a ta kamarádka, ta když se to dozvěděla, jak ta reagovala?

No ona tak jako tušila, reagovala slovy „to je debil“ nebo něco v tom duchu...

Nebo jestli ti do toho ještě můžu skočit, v kolikátý třídě to tak bylo, jestli si to pamatuješ?

No já si myslím...

Už to byl ten druhý stupeň?

Už na tom prvním stupni. My jsme vlastně byly spolužačky už od první třídy, tak už na tom prvním stupni třeba když se stal jako ten incident, že vletěl do té školy, tak viděla, že je problém. No a já jsem v sobě měla hodně jako zažito to, a do teď to trošičku mám, že když

o tom mám s někým mluvit nebo že když někdo se mě vyptává proto, aby mi pomohl, tak já mám takovou chuť jakoby toho člověka odstrkovat. Nevim, už už je to daleko v menší míře, ale pořád cejtím, že to tak je, já jsem asi o tom ani nechtěla mluvit, takže si myslím, že když se mě někdo na to ptal, a to ona se jako ptala, tak jsem to nějak jako zaobalila, bylo to takhle, takhle, takhle takhle, ale dobrý nebo prostě stalo se tohle, ale dobrý nebo takhle a v pohodě. Jakože jsem to, nechtěla...

Nechtěla jsi to řešit.

Nechtěla jsem to rozvíjet. A taky jako aspoň na tom prvním stupni jsme byli prostě děti, tam jsme tu myšlenku na tom jako dlouho neudrželi, že teda asi nějaký problém.

No, pak už tady mám akorát poslední otázku an tu šikanu, ale to už jsme vlastně taky řekly.
Jo, šikanu jako takovou...

Přímo na tobě žádná nebyla, ehm, jasně.

Jsem nezažila. Jako viděla jsem pak na tom druhým stupni, jednoho kluka tam pak začali šikanovat jako nehezky, takže tam jsme pak jako třída nebo jako hlavně holky jsme se proti tomu tak nějak jako zapojily a taky ty vztahy nebyly úplně špatný v té třídě, takže když jsme klukům vysvětlily, že to takhle není ideální a že mu prostě ubližují, tak se to kupodivu docela urovnalo v té třídě.

Tak to je super.

Že ani nebylo tolik potřeba, aby zasahovali učitelé nebo něco, takže to byla asi moje zkušenost.

No výborně. Tak to seš tady takovej úplně ojedinělej případ, že teda jako neměla bych z toho bejt tak nadšená (obě smích), ale líbí se mi, že konečně tam mám někoho, kdo není jenom na tý straně tý oběti, ale že je tam někdo, kdo se tak jako vklínil mezi. To je super.

Jojoo. Ted' mě ještě možná napadlo, ale nevim, jestli to má význam...

Klidně pověz, cokoli...

Že brácha zažil šikanu jako ve škole. Tam nevim, jestli je to tím, že je kluk nebo že se taky jako nechtěl svěřovat, že byl vždycky trochu jinej, ale ten prostě zažil šikanu, tam ho opravdu šikanovali jako občas ho někdo i něčím bacil, ale taková ta jako nehezká, že mu prostě brali

věci a dávali je někomu do baťohu nebo někomu brali věci a dávali je jemu do baťohu a pak jako obvinili, že on to ukradl a takový jako věci. No a on taky neměl úplně zažito to řešení a to sdílení s někým, takže ten pak i jako utekl ze školy párkrát ehh, takže jako ten, ten byl oběť šikany.

Jasný. Tak jo, no je ještě něco, co bys chtěla povědět? Co tě ještě napadá?

Já nevím ještě třeba, můžu se zeptat, jak se přesně jmenuje ta domácí násilí jsi říkala...

Domácí násilí páchané na dětech a jeho vliv ve školním prostředí.

Hmm, hmm.

Jo že tohle byl tak jako soubor...mámě pětadvacet minut, takže úplně v pohodě. Jenom jestli třeba ještě já nevím, tě nenapadá něco doplňujícího...ptát bych se měla samozřejmě já (smích), ale jako já to dělám poprvý, takže je to takový...

Přemejšlim, co je jako důležitý. No pro mě takový jako hodně co utkvělo nebo co se vždycky všichni jako moc nechápou je, že to fyzický, že to domácí násilí fyzický je jakoby těžký, ale není to nejhorší, skoro nikdy to není prostě samotný fyzický. Já fakt to psychický násilí, týrání všeho možného druhu, bylo daleko horší, no.

No, to cos mi popisovala to je šílený teda.

Já jsem hodně věci vytěsnila nebo oni tam někde jsou v té hlavě, ale nemyslela jsem na to, protože jsem se potřebovala taky soustředit trochu na výkon, když to tak řeknu, potřebovala jsem pomáhat tý mamce, bráchu jsem měla malýho, takže jsem potřebovala jakoby fungovat, hodně věci jsem vytěsnila, no ale na tu psychiku to má prostě vliv velikej, do smrti si myslím, že to jako...

No teď vlastně jak jsi říkala, tak mě napadla ještě jedna taková otázka. Přijde ti, že jsi jako musela dřív dospět kvůli tomu?...

Jo.

Že jsi třeba přišla o část dětství?

Určitě, určitě a všichni mi to říkali, že opravdu už v těch 15, tím jak jsem se jakoby osamostatnila, nebo osamostatnila, utekla jsem od toho táty a řekla jsem, že už nikdy nechci s ním nic podnikat, ale ta máma tomu nerozuměla, protože ona toho tátu vlastně milovala

vcelej život, já jsem jí toho zas až tolik jakoby neřekla, proč mám problém jakoby a ona, v ní bojovalo to, že mě má prostě ráda, že mi chce, chce abych byla v pohodě a navíc to, že ona mi vybrala jeho jako tátu, když to takhle řeknu a že já s nim prostě nevycházím, ale on potom jako se choval hrozně i k ní, takže vlastně jako pochopila...

Takže i u mámy došlo k tomu...

No, i u mámy, ale já jsem se musela prostě osamostatnit prostě u spousty věcí jsem si prostě potřebovala poradit. Takže jsem fakt měla pocit, že v těch 15 už jsem jako dospělá a všichni mi to říkali a pak mám pocit že zase až ve 20 mě to přešlo, to jsem si spoustu věcí jako tak nějak dožívala, takový ty pubertální věci jsem si začala dožívat později. (smích). Takže, takže jo, to dospívání určitě. To jo.

Super.